اِنَّمَا یَخْشَی اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا القرآن

مَنْ یُّرِدِ اللّٰهُ بِهٖ خَیْرًا یُّفَقِّهْهُ فِی الدِّیْنِ الحدیث

جشن

دستارِ فضیلت

صاحبزاده حضرت آغا حاجي عبدالوحيد جان

سرهندي - مجدّدي - فاروقي

۶/ نومبر ۱۹۸۶ء بمطابق ۳/۳ ربيع الاوّل ۱۴۰۷ھ

منتظمين

جماعت درگاه عاليه تندو سائينداد - سند

بسم الله الرحمن الرحيم

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّ

اي الله رحمتون موڪل حضرت محمد ﷺ جي

عَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ كُلِّ

مٿان ۽ حضرت محمد ﷺ جي اولاد مٿان ، هر

ذَرَّةٍ مِائَةَ اَلْفَ اَلْفِ مَرَّةٍ

ذري جي شمار سان ڏهه لک ڀيرا -

ربِّ زِدنی علما

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز

س ش ص ض ط ظ ع غ ف

ق ک ل م ن و ہ لا ء ی ے

والسلام

عبدالوحید جان

۲۵۔ محرم سنہ ۱۳۸۶ھ

الله تعاليٰ جل شانه ۽ سندس حبيب صلي الله عليه وسلم سان محبت رکندڙن لاءِ خوشخبري

حضرت انس رض کان روايت آهي ته هڪ شخص رسول الله صلي الله عليه وسلم وٽ آيو ۽ عرض ڪيائين ، ته يا رسول الله صلي الله عليه وسلم قيامت ڪڏهن قائم ٿيندي؟ نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن نماز لاءِ اٿيا ۽ نماز پوري ڪرڻ کانپوءِ فرمايائون ته قيامت جي باري ۾ سوال ڪندڙ شخص ڪٿي آهي ؟ ان شخص عرض ڪيو يا رسول الله (صلي الله عليه وسلم آءٌ آهيان . پاڻ پڇيائونس ته ، تو قيامت لاءِ ڇا تيار ڪيو آهي ؟ أن شخص عرض ڪيو ته يا رسول الله (صلي الله عليه وسلم) مون قيامت لاءِ نه گهڻي نماز گڏ ڪئي آهي نه ، روزا گڏ ڪيا آهن ، مون فقط الله ۽ سندس رسول جي محبت گڏ ڪئي آهي. رسول الله صلي الله عليه وسلم) فرمايو ته "ماڻهو پنهنجي محبوب سان گڏ هوندو ۽ تون قيامت ۾ پنهنجي محبوب سان گڏ هوندين"

(حديث - ترمذي ص ۲۳۴)

فهرست

صفحو	مضمون	لکندڙ
٤	حمد	محمد بشير بابر
٥	ثنا	ابو محمد مجددي
٦	اظهار تشکر	ابو محمد مجددي
١٠	حضرت خواجه عبدالرحمٰن رحه جي سنڌ ۾ آمد	ابو محمد مجددي
٢٥	تاثرات	مناظر اسلام حضرت علامه محمد عثمان ميمڻ صاحب
٢٧	صاحبزاده عبدالوحيد جان مجددي	ڊاڪٽر عبدالقادر جتوئي
٣١	تاثرات	حضرت علامه مفتي ابوسعيد گل محمد صاحب.
٣٣	اسقاط ڪرائڻ	صاحبزاده حضرت آغا عبدالوحيد جان مجددي
٤١	تاثرات	حضرت مولانا مفتي عزيزالله
٤٥	مختصر تعارف	ڊاڪٽر عبدالقادر جتوئي
٤٨	مناجات شريف	صاحبزاده حضرت آغا عبدالوحيد جان مجددي
٤٩	حالات حضرت شاه غلام محمد پشاوري رحه	قطب الاقطاب حضرت شاه آغا رحه ترجمه و اختصار حضرت آغا عبدالحميد جان مجددي فاروقي مدظله العالي
٦٤	گذارش	ابو محمد مجددي.

انتساب

دستاربنديءَ جي هن تاريخي موقعي تي محبت ۽ عقيدت جي اظهار خاطر ڇپايل هن رسالي کي صاحبزاده حضرت آغا عبدالوحيد جان مجددي جن جي استاد محترم حضرت علامه مفتي عزيزالله صاحب ٻگهيو جن ڏانهن منسوب ڪجي ٿو.

بسم الله الرحمن الرحيم
نحمده ونصلي على رسوله الكريم

سڀ عزيز احباب ۽ مخلص مريد
جيڪا منهنجي دل سندي اُميد هئي
يعني منهنجو پٽ وڏو خلف الرّشيد
علم ديني اُن پڙهي پورو ڪيو
مون انهيءَ تقريب جي لاءِ آهي هي
سال اُڻويهه سؤ ڇهاسي عيسوي
سال چوڏهن سؤ ۽ ست هجري ۾ شل
رات جمعه، ڏينهن جمعه جي اندر
جاءِ آدرگاهه ٽنڊو سائينداد
مان اوهان سڀني کي ان نعمت جي لاءِ
سڀ اچي تقريب کي سينگارجو
آ دعاگو سڀ جو هي عبدالحميد

تو دعا ڪان پوءِ ڏيان مان هي نويد
سا خداءِ پاڪ آ پوري ڪئي
جيڪو صاحبزادو آ عبدالوحيد
لائق آ دستاربنديءَ جي ٿيو
ڏينهن ۽ تاريخ مقرر آ ڪئي
مه نومبر جي ڇهين تاريخ ٿي
ٿين يا چوٿين ماه ربيع الاوّل
هي ۽ مجلس خير سان ٿئي خوب تر
جا ٿي ٿيندي هي مجلس انعقاد
دل سان توهوت ڏيان شرڪت جي لاءِ
۽ دعائن سان، اسان کي سارجو
خوش رهو سڀ ٿي الى يوم الوعيد

الداعيان الى الخير

پير محمد سعيد جان سرهندي
پير عبدالحميد جان سرهندي
سجاده نشين، ٽنڊو سائينداد

پروگرام

خيرات جي ماني: بعد نماز مغرب
مجلس دستاربندي: بعد نماز عشاء

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

عربي گهوٽ

روايت آهي ته هڪ ڏينهن امُ المومنين حضرت بيبي عائشه صديقه رضي الله تعاليٰ عنها جي موجودگيءَ ۾ اصحاب ڪرام رضوان الله تعاليٰ اجمعين جون ڳالون حضرت يوسف جي حسن جو تذڪرو ڪري رهيون هيون. ڪن ائين ٿي چيو ته خدا تعاليٰ حضرت يوسف عليه السلام کي ايترو ته حسن ڏنو هو جو مصر جي عورتن ڪيس ڏسڻ سان پنهنجا هٿ وڍي ڇڏيا، ڪن ٿي چيو ته حضرت يوسف عليه السلام جي حسن جي ديدار سان ڏڪار جي ماريل مخلوق ٽن مهينن تائين ڍائجي ويئي. امُ المؤمنين حضرت بيبي عائشه صديقه رضه، حضرت يوسف جي حسن جو اهو چرچو ٻڌندي فرمايو ته بيشڪ حضرت يوسف عليه السلام کي ڏسڻ سان مصر جي مخلوق ٽن مهينن لاءِ ڍائجي وئي هئي، ليڪن خدا جو قسم جن منهنجي عربي گهوٽ (عليه الصلوات والسلام) کي ڏٺو سي ٻنهي جهانن ڍائجي ويا.

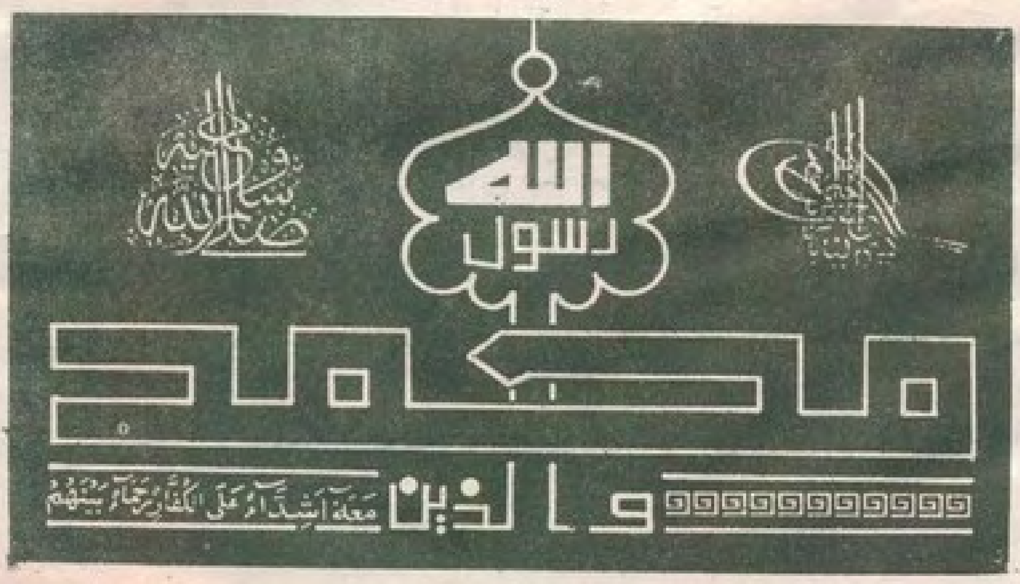

اظهارِ تشڪر

جيڪا منهنجي دل سندي اميد هئي
سا خدائي پاڪ آ پوري ڪئي.

رب ذوالجلال والاڪرام جا لک شڪرانا جنهن اِها اسان کي مرشد سائين قبلا حضرت شاهه آغا رحه جي انهيءَ دعا جي اگهامي جو ڏينهن دستاربنديءَ جي هن سڳوري مجلس جي رنگ ۾ ڏيکاريو آهي. جيڪا دعا پاڻ سندن پڙپوٽي تنهن ڏي صاحبزادي آغا عبدالوحيد جان جي رسم "بسم الله" جي موقعي تي گهري هئائون.

يقينن ان خوشيءَ سنڌي تاريخيءَ موقعي تي سڀ مخلص ۽ مريد رب پاڪ جا جيترا احسان مڃيون اوترا گهٽ آهن، جنهن پنهنجي محبوب حضور پُر نُور عليه الصلوات والسلام جن جي صدقي ۾ اسان سڀني کي انهيءَ خوشيءَ جي نعمت سان نوازيو آهي.

شال حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رحه جي دعا طفيل قطبيت ۽ قيوميت سان گڏ مجدديت پڻ هميشه سندن گهراڻي ۾ قائم ۽ دائم رهي، ۽ درگاهه عاليه جي فيض جو سج هميشه روشن رهي ۽ افادات جو چنڊ هميشه چمڪندڙ هجي.

آمين ـ ثم آمين.

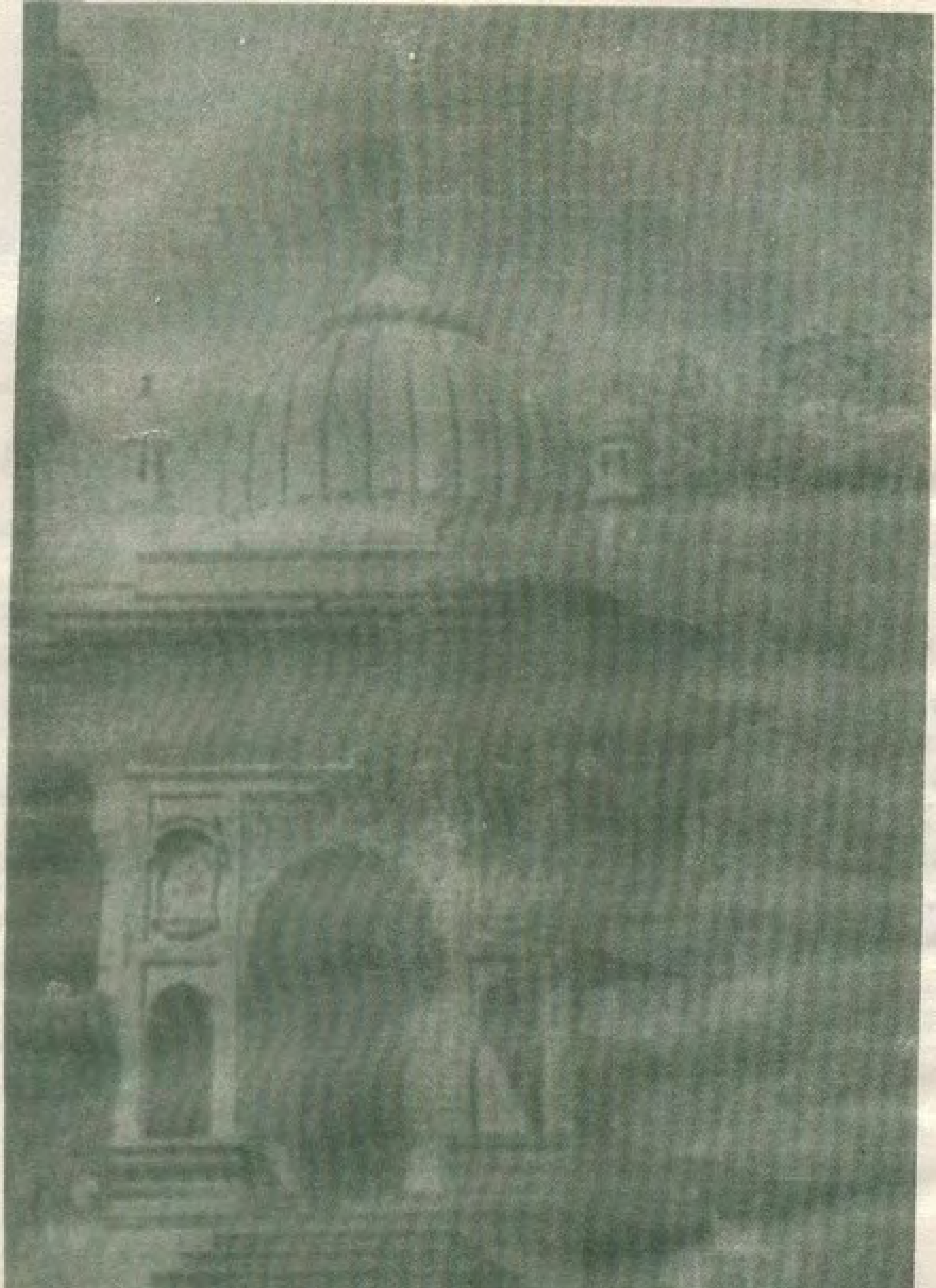

روضہ شریف حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی

سرہند شریف

" مقبرہ شریف گنجو نکر ".

حضرت خواجه عبدالرحمٰن رح جي سنڌ ۾ آمد،

حسب نسب جو سلسلو ستيتاليھ پشتن جي واسطي سان خليفه ثاني حضرت عمر رض ابن الخطاب رض الله تعاليٰ عنه تائين وڃي پهچي ٿو. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رحه (جن جي پنڌائنرٽيهين پشت ۾ ٿي) کانوٺي حضرت خواجه عبدالحميد جان مدظله العالي (سجاده نشين درگاهه عاليه) تائين هيٺ ڏجي ٿو. جنهن ۾ محترم حضرت صاحب جن جي وڏي صاحبزادي جو نالو نمبروار لکيل آهي.

نالو	تاريخ وصال	مزار شريف
قيوم رحماني حضرت امام رباني مجدد الف ثاني شيخ احمد فاروقي سرهندي	سن ١٠٣٤هه	سرهند پٽيالا
قيوم ثاني حضرت خواجه محمد معصوم رحه اول عروة الوثقيٰ	سن ١٠٧٩هه	" " "
قيوم زمان حضرت خواجه محمد صبغت الله رحه	سن ١١٢٢هه	" " "
قدوت العالمين حضرت حضرت خواجه محمد اسماعيل شهيد رحه	سن ١١٣٦هه	" " "
غوث الاغواث حضرت خواجه غلام محمد معصوم ثاني رحه	سن ١١٦١هه	" " "
قدوت الاولياء حضرت شاهه غلام محمد عرف حضرت جي پشاور والا	سن ١١٧٨هه	پشاور
قدوت العارفين حضرت شاهه غلام حسين رحه پشاوري	سن ١٢٠٤هه	پشاور

نالو	تاريخ وصال	مزار شريف
قيوم جهان حضرت شاه غلام نبي رحه قنڌاري	سنه ١٢٢٦ھ	قنڌار
قطبِ زمان حضرت شاه فضل الله رحه	سنه ١٢٢٨ھ	قنڌار
قدوت السالڪين حضرت شاه عبدالقيوم رحه	سنه ١٢٧١ھ	قنڌار
سراج الاولياء حضرت خواجه عبدالرحمٰن جان رحه	سنه ١٣١٥ھ	گنجو ٽڪر (سنڌ) نزد حيدرآباد
زبدت السالڪين حضرت خواجه محمد حسن جان رحه ثانيءِ الا الف ثاني	سنه ٢ رجب ١٣٦٥ھ	" " "
قطب الاقطاب حضرت آغا عبدالله جان المعروف حضرت شاه آغا رحه	سنه ٣٠ ربيع الاول ١٣٩٣ھ	" "
امام العارفين حضرت خواجه غلام علي جان رحه	سنه ٢٦ شعبان ١٣٩٧ھ	" "

حضرت خواجه حاجي عبدالحميد جان مد ظله العالي هن وقت مسند نشين آهن.

سندن فرزند اڪبر صاحبزاده خواجه حاجي عبدالوحيد جان جي ڪمسنيءَ ۾ ئي ظاهري توڙي باطني تعليم ۽ تربيت وقت جي غوث سندن ڏاڏي حضرت آغا غلام علي جان رحه عليه جن فرمائي. پاڪ قرآن پاڪ جي تعليم پنهنجي بزرگن کان حاصل ڪري پوءِ موري جي ديني مدرسي مان وقت جي جيد علمائن مولانا مفتي عبدالعزيز بگهئي ۽ شيخ التفسير والحديث علامه محمد فيض احمد اويسي رضوي بهاولپوري. وٽان ديني علوم پڙهي فارغ التحصيل ٿيا آهن

سراج الاولياء حضرت خواجه عبدالرّحمٰن جان مجدّديؒ

جڏهن افغانستان ۾ امير ايوب خان ۽ امير عبدالرحمٰن جي وچ ۾ تخت تان جنگ ڇڙي، اُن وقت عام مسلمان امير ايوب خان جي طرف هئا ۽ انگريز امير عبدالرحمٰن جي طرف هئا. جنگ ۾ امير ايوب خان کي شڪست آئي ۽ هو ملڪ ڇڏي ڀڄي ويو.

امير عبدالرحمٰن تخت تي ويهندي ئي غازين تي وڏا ظلم ڪيا. ڪيترا بهادر سردار قتل ڪرائي ڇڏيا. تنهنڪري گهڻا مجاهدين افغانستان مان هجرت ڪري ويا. حضرت خواجه عبدالرحمٰن جان رحه پڻ انهن ئي غازين مان هئا، جن پنهنجي وطن کي خيرباد ڪيو.

سنڌ ۾ اچڻ ئي سندن ڏاڏي حضرت شاه فضل الله رحه ۽ سندن والد صاحب حضرت شاه عبدالقيوم جان رحه جا اڳي ئي ڪافي مريد ۽ معتقد هئا، جن ڏانهن پاڻ هميشه ايندا رهندا هئا. افغانستان ڇڏڻ ڪانپوءِ پاڻ رياست قلات ۾ اچي رئيس فقير محمد متوفي وٽ قيام فرمايائون. انکانپوءِ مولوي حامد اللهؒ ملا عبدالحڪيم جن وٽ ڪجهه ڏينهن ترسڻ ڪانپوءِ ڳڙهي ياسين ۾ رئيس اعظم عطاءُ الله خان وٽ قيام فرمايائون. ان ڪانپوءِ ميٺارين ۾ تشريف فرما ٿيا، جتي پڻ سندن مُريد ۽ معتقد تمام وڏي تعداد ۾ موجود هئا.

هرچند مريدن ۽ معتقدن جي خواهش ۽ اسرار هو ته حضرت صاحب جن اسان وٽ مستقل سڪونت اختيار ڪن ليڪن

پاڻ هرهڪ کي اهو ئي جواب ڏنائون ته اسان هت رهڻ لاءِ ڪونه آيا آهيون، بلڪه اسان جو ارادو عربستان هجرت ڪري وڃڻ جو آهي. منيارين ۾ سندن مخلص مريد جناب ميران محمد شاهه اول (ٽکڙائي) تمام گهڻيون منٿون ڪيون ته حضرت صاحب ٽکڙ هلي قيام فرمائين. حضرت صاحب جن شاهه صاحب جي انهيءَ گذارش کي قبول فرمائي ٽکڙ ۾ اچي قيام ڪيائون تقريبن ڏيڍ سال ٽکڙ ۾ ترسڻ ڪانپوءِ عربستان ڏانهن روانا ٿي ويا، جتي پنج سال قيام ڪرڻ بعد سن ١٣٠٥ هه ۾ ٽکڙ واپس تشريف فرمايائون.

سندن واپس اچڻ بعد ٽکڙ جو ننڍو ڳوٺ روحانيت ۽ معرفت جو مرڪز بنجي ويو. هند، سنڌ ۽ ڪابل قنڌار جا ماڻهو ڪانئن فيض حاصل ڪرڻ لاءِ وڏا ڪشالا ڪري ٽکڙ تي پهتا ۽ سندن صحبت ۾ راهه حق جا متلاشي سڀني جي منزل تي رسيا ۽ واصل با الله ٿي ويا. سندن فيض جا ڌارائين جاري ۽ ساري آهي. پاڻ زندگيءَ جا آخري ڏهه سال ٽکڙ ۾ گذاريائون ۽ ١٣١٥ هه ۾ هن فاني دنيا مان رحلت فرمايائون. سندن مزار مبارڪ گنجي ٽڪر جي دامن ۾ ٽکڙ کان ٽن ميلن جي فاصلي تي آهي. ان جڳهه جو پاڻ اڳيئي انتخاب فرمايو هئائون.

زبدة السالڪين حضرت خواجه محمّد حسن جان مجدّدي رح

حضرت خواجه محمد حسن جان رحه پنهنجي والد صاحب جي وصال ڪانپوءِ مسند نشين ٿيا. مسند نشينيءَ جي

هڪ سال ڪانپوءِ نڪرڻ چڏي سن ١٣١٦ ھ ۾ ٽنڊي سائينداد ۾ اچي سڪونت اختيار ڪيائون • اڄ ڏينهن تائين سندن درگاهه شريف ان ڳوٺ ۾ قائم آهي • جناب حضرت قبلا ڳاھ قدس سرھ جن جي ولادت باسعادت تاريخ ٦ - شوال ١٢٧٨ ھ ۾ قنڌار ۾ ٿي سندن ظاهري ۽ باطني تعليم وَ تربيت سندن والد ماجد فرمائي جيڪي پنهنجي وقت جا جليل القدر عالم ۽ ولي الله ھئا • انڪانپوءِ ٻه سال سنڌ جي مشهور عالم مولوي لعل محمد صاحب متياروي ڪان ديني تعليم حاصل ڪيائون ۽ پنج سال عربستان وڃي ان وقت جي مشهور عالم حضرت مولانا رحمت الله مهاجر مڪي وٽ مدرسي " صولتيہ " مان فارغ التحصيل ٿيا • پاڻ مڪي مڪرمہ ۾ دحلان جي مشهور مفتي شيخ احمد زيني دحلان ڪان علم حديث حاصل ڪيو ۽ روايت صحاح ستہ جي اجازت پڻ ان ڪان ورتائون • ان ڪانپوءِ ڪين قرآن پاڪ حفظ ڪرڻ جو شوق ٿيو • ٿوري ئي وقت ۾ ٻارهن سيپارا مڪي پاڪ ۾ حفظ ڪري باقي اٺ سيپارا ٽنڊي ۾ اچي حفظ ڪيائون •

حضرت صاحب جن جي عمر مبارڪ ٨٧ سال هئي ، انھيءَ مدت ۾ پاڻ پنج حج ڪيائون ، ست مسجدون ٺهرايائون ۽ ٻارهن مدرسه قائم ڪيائون • عديم الفرصتيءَ جي باوجود ڪافي ڪتاب تصنيف ڪيائون • سندن مختلف تصنيفون سندن حياتيءَ مبارڪ ۾ ئي تمام گھڻيون مقبول ٿي ويون ۽ انهن جا مختلف ٻولين ۾ ترجما پڻ شايع ٿي ويا • پاڻ تقريبن ٢٥

ڪتاب ۾ پيا ڪيترائي ننڍا ، وڏا رسالا تصنيف فرمايا،جن مان ڪيترائي ڪتاب مختلف ملڪن مان وري وري شايع ٿيندا رهيا آهن ۽ ڪن ڪتابن جي اشاعت ۽ ترجمي جو ڪم اسانجي مرشدي ۽ مولائي قبلا حضرت آغا عبدالحميد جان سرهندي مجددي فاروقي جنجي زيرسرپرستي، حضرت خواجه محمّد حسن جان رحمه الله عليه جي طرفان جاري آهي. مثلا :-

۱ - انيس المريدين (۱۳۱٦ هـ - فارسي) ۲ - تذڪرت الصلحاء (فارسي ۱۳۳٦ هـ) . ۳ - شرح حڪم (فارسي ۱۳۴۴ هـ) . ۴ - اصول الاربع (فارسي ۱۳۴٦ هـ) ۵ - طريق النجات (فارسي ۱۳۴۹ هـ) . ٦ - العقائد الصحيح (عربي ۱۳۲۰ هـ) ۷ - شفاءُ الامراض(فارسي ۱۳۱۴ هـ) . ۸ -عهود ۽ مواثيق (عربي) . ۹ - پنج گنج (فارسي ۱۳۲۱ هـ) ۱۰- سفرنامه عربستان (فارسي ۱۳۳۳ هـ) . ۱۱ - عجائب المقدورات (فارسي ۱۳۳٦ هـ) . ۱۲ - اشارت الي البشارت (عربي) . ۱۳ - انصاب الانجاب (فارسي ۱۳۴۰ هـ) . ۱۴ - لغات القرآن (عربي) ۽ پيا مختلف رسالا مثلن (۱) رد ملحد ين عربي ۱۳۵٦ هـ (۲) در سلوڪ ۽ ڪيفيت نقشبنديه (فارسي) (۳) وحدت الوجود ۽ وحدت الشهود (فارسي) (۴) رسالہ تنوير في اثبات التقدير (عربي - اردو ۱۳۴۹ هـ) . (۵) رسالہ في باب صحت الجمعت (عربي) (٦) رسالہ در قواعد تجويد (عربي ۱۳۴۹ هـ) . (۷) رساله تحليليه (فارسي ۱۳۵۴ هـ

(٨) اسرار الصلوات (فارسي) وغيره وغيره.

حضرت خواجه محمّد حسن جان رحه جن کي ماڻھو مختلف لقبن سان ياد ڪندا هئا، ڪين حضرتِ وقت، قطب الاقطاب ۽ ثانيءِ المجددؒ چوندا هئا. سندن والد صاحب ڪين عمر رضؓ ثاني جي لقب سان ياد فرمائيندا هئا.

حضرت خواجه صاحب رحه جن جو اهو ڪمال هو جو سندن عقيدتمندن ۾ اڪثريت عالمن ۽ فاضلن جي هئي پر انهن سان گڏ انگريزي تعليم يافته پڻ گهڻي تعداد ۾ هوندا هئا حالانڪ اهي پڻ طبقا پيرن فقيرن جا مخالف هوندا آهن.

حضرت صاحب رحه جن مريدن ۽ معتقدن کي نماز قائم ڪرڻ ۽ فجر جي نماز کان طلوعِ آفتاب تائين مراقبي ۾ ويهي ذڪر الاهي ڪرڻ جي تلقين فرمائيندا هئا. سندن مريدن جو وڏو تعداد تهجد گذار، شب بيدار ۽ صاحب ولايت هئو.

حضرت صاحب رحه هميشه پُر جلال نظر ايندا هئا. سندن محفل ۾ هر هڪ دم بخود رهندو هو ۽ ڪنهن کي به گفتگو ڪرڻ جي جرائت نه ٿيندي هئي. پاڻ جلوت ۾ جيترو قدر جلالي نظر ايندا هئا اوتري قدر خلوت ۾ جمالي معلوم ٿيندا هئا. جيڏهن ڪنهن جي دُعا جي درخواست تي خاموشي اختيار ڪندا هئا ته يقينن ان سائل جي دل جي مراد قبوليت جي درجي تي رسندي هئي. سندن ڪشف به حد ڪمال هئو جو اڪثر عرض ڪرڻ کان پهريان ئي جواب ملي ويندو هئو.

جيئن ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضه عنه فرمايو آهي ته سندس اولاد ۾ قطبيت قيامت تائين قائم رهندي. حضرت صاحب ممدوح رحه سندن پشت ۾ وقت جا قطب، بلڪ قطب الاقطاب هئا. ان کانپوءِ سندن اولاد پڻ قطبيت سان سرفراز ٿيو.

جڏهن ته هن فاني دنيا مان هر هڪ کي هلڻو آهي، حضرت صاحب رحه تقريبن چاليهه ڏينهن جي بيماريءَ کان پوءِ سومر ڏينهن ٢ رجب سن ١٣٦٥ هه، ٦- جون سن ١٩٤٦ هجري ٨٧ سالن جي عمر ۾ رحلت فرمائي.

انا لله وَ انا اليه راجعون.

قطب الاقطاب حضرت آغا عبدالله جان المعروف به حضرت شاه آغا رحه

سندن ولادت باسعادت ٨- ماهه جمادي الاول سن ١٣٠٥ هه ۾ ٽڪڙ شريف ۾ ٿي. ١٠ سالن جي عمر تائين پنهنجي ڏاڏي حضرت خواجه عبدالرحمان جان جي جهوليءَ ۾ تعليم وَ تربيت حاصل ڪيائون. فارسي ڪتاب پوري ڪرڻ کانپوءِ عربيءَ جو پهريون سبق ڪانئڻ پڙهي پوءِ باقاعده ديني ڪتاب مولوي عبدالقيوم بختيار پوري، مولوي لعل محمد منياروي ۽ مخدوم حسن الله پاٽائيءَ وٽ پڙهيا ۽ باقي علم مولوي خير محمد منگسيءَ وٽ پڙهي پورو ڪيائون.

پاڻ، سندن والد صاحب رحه جن جي انتقال کان پوءِ مسند نشين ٿيا. سندن عمر مبارڪ ٨٣ سال هئي. ان عرصي

۾ چار حج ڪيائون، چند مسجدون ۽ ڪافي مدرسا تعمير ڪرايائون ۽ تقريبن ١٥ ڪتاب ۽ ننڍا وڏا رسالا تصنيف فرمايائون، مثلن

١ - انتخاب مڪتوبات شريف (فارسي)

٢ - اربعين مڪتوبات (فارسي)

٣ - مونث المخلصين (فارسي)

٤ - حفظ حديث (فارسي)

٥ - هدايت الحج (سنڌي)

٦ - راحت القلوب (سنڌي)

٧ - راحت المخلصين (سنڌي)

٨ - الارشاد شرح بانت سعاد (سنڌي)

٩ - احسن الوسائل في تحقيق المسائل

١٠ - مخزن العلوم (سنڌي) حصو علم ادب جو، حصو علم قرآت جو، حصو علم فقه جو، حصو علم حديث جو، حصو علم تعويذات جو، حصو علم طب جو

١١ - شرح قافيه (عربي)

١٢ - تعريف الامراض (عربي)

١٣ - تفريق الامراض (فارسي)

١٤ - برگ سبز (فارسي)

١٥ - مقابر الاولياء

١٦ - ستر و حجاب (فارسي)

نوٽ:- حضرت صاحب رح پنهنجي ذاتي خرچ سان ڪتاب ڇپرائي مفت تقسيم ڪندا هئا.

جيترو حضرت صاحب رحه جن جو تحرير پاڻ لکيو ان کان وڌيڪ سندن نگاه سارڻ پاڻ ٿيو. جنهن جنهن تي پاڻ نگاه وڌائون اُن کي الله تعاليٰ جي فضل سان هدايت نصيب ٿي. ظاهري ديني علمن ۾ پڻ کين ڪمال درجي جو عبور حاصل هو، جو ڪيترا دفعا ڪيئي عالم، فاضل ۽ انگريزي خوانده (مختلف عقيدن وارا) ساڻن بحث خاطر تيار ٿي ايندا هئا ليڪن رب پاڪ جي ڪرم سان هو حضرت صاحب جن جي علمي جواب کان مطمئن ۽ متاثر ٿي سندن هٿ تي بيعت ڪندا هئا ۽ زندگيءَ جي آخري دم تائين سندن صحبت ۾ رهيا.

پاڻ سندن سڄي زندگي مُريدن ۽ معتقدن جي ظاهري ۽ باطني تعليم ۽ تربيت ۾ گذاري. حضرت صاحب جن سفر ۾ ١- مولوي محمد علي شهبازي ٢- محمد محسن ابڙو ٣- عبد الله جلالاڻي ٤- خليفي محمد داد کي پاڻ سان گڏ ڪندا هئا. ١٠ اپريل ١٩٨٢ع ۾ جهبڙ واري رستي تي سندن جيپ کي حادثو پيش آيو، جنهن ۾ پاڻ شديد زخمي ٿي پيا. کين ڄامشوري اسپتال ۾ داخل ڪيو ويو، سندن هزارين معتقد ۽ مريد مزاج پرسيءَ لاءِ اسپتال پهتا. رئيس غلام مصطفيٰ خان جتوئي ۽ رئيس غلام مجتبيٰ خان جتوئي جيڪي سندن خاص مُريدن ۾ شامل آهن، پڻ سندن مزاج پُرسيءَ لاءِ حاضر ٿيا. حضرت صاحب رحه جن جو صبر ۽ تقويٰ پڻ حد ڪمال هو. پاڻ ڪنهن سان به پنهنجي تڪليف جو ذڪر نه ڪيائون ۽ آخري وقت

تائين ڪا نماز ترڪ نہ ڪيائون . خليفو سائينداد ، ماستر نور محمد پناڻ ۽ سندس پٽ محمد قاسم، مبارڪ علي، حافظ انور وغيره (جن جو پاڻ پرڀائين اُن خدمت لاءِ انتخاب ڪري چڪا هئا) سندن خدمت ۾ هوندا هئا . پاڻ هڪ هفتي تائين زير علاج رهيا آخري رات عشاءَ جي نماز بعد قرآن شريف پڙهڻ شروع ڪيائون ۽ تهجد وقت قرآن پاڪ ختم ڪري اکيون بند ڪيائون ، جنهن کي ماستر نور محمد پناڻ ۽ سندس پٽن ننڊ سمجهيو، ليڪن اهو ئي سندن وصال هو . پاڻ ٢ - ربيع الاول سن ١٣٩٣ھ بمطابق ٧ - اپريل ١٩٧٣ع هن فاني دنيا مان دارالبقا ڏانهن سفر اختيار ڪيائون .

إنا لله وَإنا إليه راجعون

امام العارفين حضرت خواجه غلام علي جانؒ

حضرت خواجه غلام علي جان رح پنهنجي والد حضرت آغا عبد الله جان رح المعروف بہ شاهه آغا رح، جنهنجي انتقال ڪان پوءِ مسند نشين ٿيا . سندن ظاهري ۽ باطني تعليم وَ تربيت سندن ڏاڏي حضرت خواجه محمد حسن جان رح جن کان ٿي . پاڻ ابتدائي درسي ڪتاب پنهنجي ڏاڏي حضرت خواجه محمد حسن جان رح وٽان پڙهيا ، پوءِ باقي علم وقت جي جيد عالمن وٽ حاصل ڪيائون ، مثلن :- مناظرِ اسلام حضرت مولانا عبدالقيوم بختيار پوري (جيڪو نہ صرف هندستان بلڪ

نجدي حڪومت سان مناظرن ڪرڻ ڪان مشهور هئا) ٢- مولانا لعل محمد متياروي (جن کي حضرت صاحب جن جي والد صاحب رحه ڏاڏي کي پڙهائڻ جو پڻ شرف حاصل هو) ٣- مولانا مفتي محمد حسين ٺٽوي صاحب (خطيب شاهجهان مسجد ٺٽو)

حضرت صاحب جن پنهنجي سڄي زندگي

عبادت، رياضت ۽ فقر وَ فاقي ۾ گذاري. سندن تصنيفات مان

١- مجموعه طب وَوظائف ناياب، (سنڌي - اٽڪل ٥٠٠ صفحن تي مشتمل هي ڪتاب سندن ڏاڏي ۽ ٻين مختلف بزرگن کان مليل دعائن ۽ وظائفن سان گڏ طب تي لکيل آهي.

٢- علم الصرف (عربي) اٽڪل ٨٠ صفحن تي مشتمل هي ڪتاب علم الصرف ۾ هڪ ڪامل درسي ۽ ديني ڪتاب آهي. حضرت صاحب حڪيم به اعليٰ درجي جا هئا، پاڻ غريبن ۽ مسڪينن کي هميشه دوائون مفت ڏيندا هئا.

حضرت صاحب اڪثر مستغرق ۽ مراقب

رهندا هئا ۽ انهيءَ ڪيفيت ۾ حاضرين مان ڪنهن تي پنهنجي نگاهه ڪرم سان ايتروته باطني فيض سان نوازيندا هئا جو هو بي قابو ٿي ويندو هو. ماڻهو کين "غريب نواز" به چوندا هئا. ميان محمد منير ابڙو - ولي محمد سومرو - ايوب فقير سومرو ۽ دلو جان پٺاڻ سندن خاص خادم هئا. پاڻ سفر ۾ هميشه مولوي محمد علي شهبازي - مراد علي شاهه پاڻن واري ۽ محمد منير کي پاڻ سان کڻندا هئا. ماهه رجب سن ١٣٩٧ هه

۾ پاڻ حاجي ڪريم بخش جتوئي - محمد منير ابڙي ۽ امام بخش خان جتوئي سان گڏ عمرو ادا ڪرڻ لاءِ ويا ۽ اُتي سندن عجيب عجيب ڪرامتون ظاهر ٿيون (جنجي اظهار جي ممانعت آهي) پاڻ هڪ مهيني ڪانپوءِ تاريخ ٢٥- شعبان سن ١٣٩٧ هه ۾ ٦٢ سالن جي ڄمار ۾ رحلت فرمايائون •

انا للّٰہ وَ اِنا اِليہ راجعون •

حضرت خواجه عبدالحميد جان مدظلہ

حضرت خواجه عبدالحميد جان سرهندي ، مجددي فاروقي مد ظله العاليٰ جي ولادت باسعادت ماه ذوالحج سن ١٣٦٢ هه ۾ ٿي • جيئن ته پاڻ ننڍي پڻ کان ئي هميشه پنهنجي ڏاڏي حضرت شاه آغا رحه سان گڏ رهندا هئا ، انڪري ڪين ظاهري ۽ باطني تربيت سان گڏ ابتدائي تعليم به انهن وٽان ملي •

١٢- سالن جي ڄمار ۾ سندن والد صاحب رحه ڪين قرآن حفظ ڪرڻ لاءِ بختيار پور ، حافظ محمد ايوب صاحب بختيارپوري ڏانهن موڪليو ، ليڪن جلد ئي انڪل ڏهه سيپاره حفظ ڪرڻ ڪانپوءِ ڏاڏي جي حڪم موجب ٽنڊي سائينداد واپس اچي (سندن چاچي) حضرت قبلا غلام نبي جان رحه جن وٽ فارسي علم کان فارغ ٿيا ۽ عربي پنهنجي ڏاڏي وٽ ئي پڙهيائون پاڻ پنهنجي والد بزرگوار ڪانپوءِ مسند نشين ٿيا • ڪين سن ١٢٦٨ هه ۾ حج جي سعادت نصيب ٿي (جنهنه بنده را قسمـ

الحروف ۽ خداداد بلوچ سائڻ خدمت ۾ گڏ هئا) مسند نشينيءَ جي ٻئي سال کين حضور عليه الصلوات والسلام جن جي روضي اقدس تي حاضريءَ جو شرف حاصل ٿيو ۽ ٽن مهينن تائين مدينه طيبه ۾ قيام جي دوران حضور عليه الصلوات والسلام جن جي ظاهري ۽ باطني عنايات ۽ توجه خاصا سان سرفراز ٿيا. انهيءَ سال وري کين ٻئي حج جي سعادت نصيب ٿي. پاڻ ٽنڊي سائينداد ضلع حيدرآباد ۾ سلسله مجدديه جي چراغ کي حسب دستور روشن ڪيو اچن.

ڪلمه طيبه

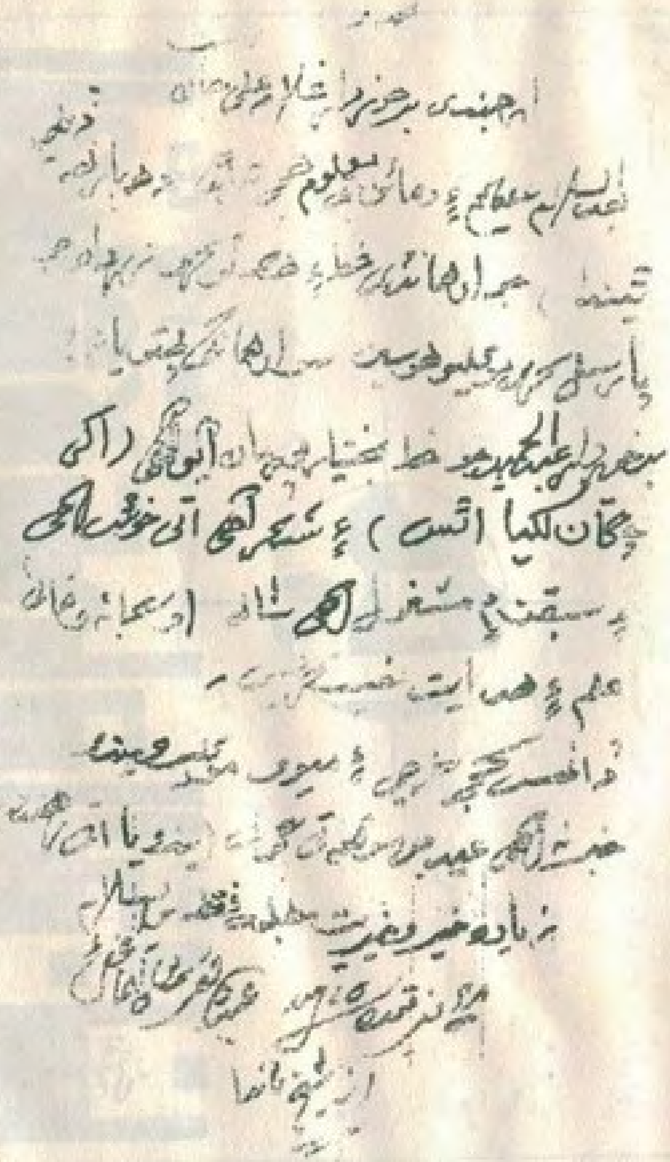

مسجد شريف درگاهه عاليه ٽنڊو سائينداد

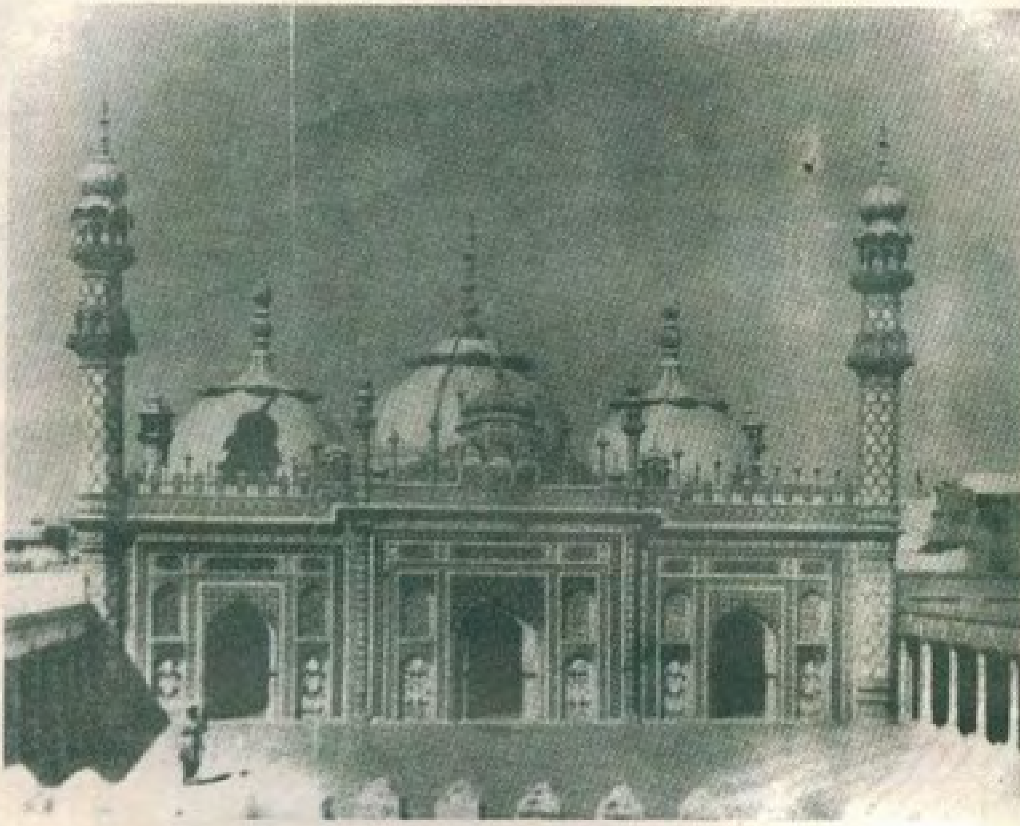

تاج مسجد مورو

تاثرات

سڀ ثنا ان واجب الوجود هستي کي سونهي ٿو جنهن جي اڳيان انساني عقل هيچ ۽ مفلوج بلڪ نيست و نابود آهي جنهن انسان کي عدم مان وجود ۾ آڻي ذات و صفات جي عجائب ڏئي اشرف المخلوقات جو شرف بخشي، حضرت محمّد عربي عليه التحيه والتسليم جي امت ۾ پيدا ڪري اسلام جي دولت ڏئي "کنتم خير امة" جي نعمت سان نوازيو بيحد صلاتون ۽ سلام ان نوري نبي صلي الله عليه وسلم ۽ سندس آل ۽ اصحاب ۽ سموري امت تي هجن.

اما بعد صاحبزاده الحاج مولانا مولوي پير عبدالوحيد خان سرهندي، مجددي جنهن تعارف جا محتاج نه آهن. پاڻ نوجوان عالم، فاضل، متقي ۽ پرهيزگار اوصاف حميده جا صاحب آهن ۽ اسان سان ادب، احترام ۽ سهڻي اخلاق سان پيش ايندا هئا اڪثر ڪري عصر جي نماز کان بعد مغرب جي نماز تائين مون سان علمي ڳالهيون ڪندا هئا ۽ ديني مسائل بابت گفتگو ڪندا هئا.

پاڻ عابد، زاهد، تهجد ۽ اشراق گذار آهن ۽ علم ۾ پنهنجو مٽ پاڻ آهن. مونکي سندن پڙهڻ تي خوشي حاصل ٿي آهي.

اسان سندن والد ماجد صاحب ۽ صاحبزاده صاحب

ڪي هن ديني تعليم حاصل ڪرڻ تي مبارڪباد ڏني خوشيءَ جو اظهار ڪيون ٿا. الله تعاليٰ صاحبزاده صاحب کي قيامت تائين شاد و آباد رکي ۽ سندس درگاهه مريد مخلص آباد هجن ۽ جن ماڻهن صاحبزاده جي پڙهائڻ ۾ دلچسپي ورتي تعاون ڪيو خصوصًا رئيس الحاج ڪريم بخش خان جتوئي ۽ ٻيا مددگار خوش ۽ آباد هجن ۽ سندن مال ۽ دين ايمان ۾ برڪت هجي -

آمين - ثم آمين

ادنيٰ عباد الله الحنان محمد عثمان
سلمه المنان الي يوم الميزان

" مهتمم مدرسه عربيه رحمانيه مسرور "

صاحبزاده عبدالوحيد جان ابن حضرت خواجه عبدالحميد جان مجدّدي مدظله العالي

صاحبزادہ حضرت آغا عبدالوحيد جان جنجي ولادت باسعادت ٢٢- ڊسمبر ١٩٦٣ع بروز آچر مطابق ٥ شعبان ١٣٨٣ھ دارالارشاد درگاہ ٽنڊہ سائينداد ۾ ٿي. جتي سندن ظاهري خواه باطني تربيت لاءِ ڪسنيءَ کان ئي سندن ڏاڏي وقت جي غوث قبلا حضرت آغا غلام علي جان قدس سره العزيز جن پاڻ سان گڏ رکيو. ايتري قدر جو جڏهن صاحبزادي جي عمر هڪ سال ٽائين ٻه ٽي پهتي هئي ته حضرت صاحب جن صاحبزادي کي پينگهي ۾ ويهاري سڄي سڄي رات ذڪر الاهيءَ ۾ مشغول رهندا هئا. صاحبزادو سفر ۾ توڙي حضر ۾ پنهنجي ڏاڏي سان گڏ رهندا هئا. ١٩٧٧ع ۾ صفر دوران جڏهن ٽنڊي جام لڳ جيپ کي حادثو پيش آيو ۽ حضرت صاحب جن جو وصال ٿيو اُن وقت پڻ صاحبزادا عبدالوحيد جان پنهنجي ڏاڏي سان جيپ ۾ موجود هئا.

جڏهن سندن عمر چار سال، چار مهينا ۽ چار ڏينهن ٿي ته خانداني روايت مطابق سندن رسم "بسم الله" سندن پڙ ڏاڏي حضرت شاه آغا رح جن وٽ ادا ڪرائي وئي. اُن موقعي تي تمام گهڻي خوشي ملهائي وئي ۽ حضرت شاه آغا رح کين پنهنجن دعائن سان نوازيو. صاحبزادي ابتدائي ديني تعليم ۽ قرآن پاڪ پنهنجي گهر ۾ پڙهيو ان سان گڏ سندن دنياوي تعليم جو سلسلو پهرائين ٽنڊي سائينداد ۾ ان کان پوءِ ٽنڊ:

محمد خان ۾ جاري رهيو پاڻ ننڍپڻ کان ئي ڪم گو ۽ سادي مزاج جا ٿيندا هئا ۽ ننڍ پڻ ۾ ئي اڪثر پنهنجي ڏاڏي سان گڏ مقبره شريف تي وڃي ڪجھ ڏينهن قيام ڪندا هئا ۽ پنهنجي بزرگن جي فيض کان فيضياب ٿيندا هئا • جڏهن پاڻ سال ٤٦٩ ۾ مڊل جو امتحان امتيازي نمبرن ۾ پاس ڪيو تڏهن حاجي ڪريم بخش خان جتوئي ، مولوي محمد علي شهبازي ۽ مراد علي شاهه پانن واري سان صلاح مشوري ڪانپوءِ ڪين سندن والد ماجد حضرت آغا عبدالحميد جان مدظله العالي موري جي ديني مدرسي " رحمانيه " ۾ ديني تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ روانو ڪيو • اها خبر جڏهن مدرسي رحمانيه جي مهتمم عالي مناظر اسلام قائد اهل سنت مولانا حضرت محمّد عثمان موراڻوي کي پهتي ته پاڻ بيحد خوش ٿيا ۽ مدرسي ۾ سندن ذاتي حجرو صاحبزادي جي رهائش لاءِ ڏنائون ۽ حاجي ڪريم بخش خان جتوئي پنهن جو ذاتي ملازم نور محمّد جروار عرف ڏڏو کي صاحبزادي جي خدمت لاءِ مقرر ڪيو • پاڻ وقت جي جيد عالم ۽ مدرس مولانا مفتي عزيز الله بگهيو جن وٽ ابتدا کانوٺي آخري ڪتابن تائين درس حاصل ڪيو • پاڻ نه صرف بين عام شاگردن جي مقابلي ۾ ٺيڪ سبق وٺندا هئا بلڪه پاڻ کان هيٺ پڙهندڙ شاگردن کي پنهنجي استاد سان گڏ جي درس به ڏيندا هئا ۽ مطالعي سان گڏ مختلف ديني مسئلن جي تحقيق ڪري انهن جا جواب پڻ

لکندا هئا • پاڻ دورهء تفسير وقت جي عظيم مناظر، مدرس ۽ مصنف شيخ التفسير والحديث حضرت مولانا مفتي محمّد فيض احمد اويسي رضوي بهاولپوريءَ کان حاصل ڪيو• موري جي مدرسي ۾ رهائش دوران مولوي، مولوي عالم، مولوي فاضل ۽ وفاقي حڪومت جي زيرِ نگراني ورتل امتحان "تنظيم المدارس" (جيڪو ايم۔ اي اسلاميات۔ ايم اي عربيءَ جي مساوي آهي) جا امتحان امتيازي نمبرن ۾ پاس ڪيا • انهيءَ کان علاوه پاڻ ايم۔ اي عربيءَ جو امتحان سنڌ يونيورسٽيءَ مان پهريون نمبر حاصل ڪري پاس ڪيو اٿن • صاحبزاده عبدالوحيد جان ديني مطالعي، تحقيق سان گڏ پنهنجي بزرگن جيان علم طب ۽ شعر و شاعريءَ ۾ به ڪافي چاهه ۽ شوق رکن ٿا • کين رب پاڪ جي فضل و ڪرم سان ١٩٨١ع ۾ حج جي سعادت نصيب ٿي ۽ مدينه منوره ۾ رهائش دوران پاڻ سرڪارِ دوعالم صلي الله عليه وسلم جن جي عنايات خاص کان سرفراز ٿيا • سندن علمي لياقت ۽ تحقيقي اهليت کي مدِ نظر رکندي حڪومت سنڌ کين ٢٠ ـ سالن جي ننڍي ڄمار ۾ ١٩٨٣ع ۾ مهراڻ يونيورسٽي ڄامشوري جي سينڊيڪيٽ جو ميمبر مقرر ڪيو•

پاڻ تدريس۔ تحقيق ۽ تصنيف ذريعي دين جي خدمت ڪرڻ جو ارادو رکن ٿا • شال رب پاڪ کين [illegible] ارادي ۾ ڪاميابي عطا فرمائي• آمين •

از سندیله
۵ محرم الحرام
سنه ۱۳۴۲

نور چشمی برخوردار اعلام علی جان سلمه

بعد از دعوات و تسلیمات واضح و لایح باد که این فقیر از طرف کراچی روز [illegible]
شب جمعه در اینجا بخیر آمده است و از کراچی نیز یک کارڈ از ایشان [illegible]
فرستاده بودم و کتاب کنز الدقائق در اینجا رسیده است امید که به
بطرف ایشان زودتر فرستاده خواهد شد

ثانیاً آنکه مسموع گردیده که مخلص کرم جناب آغا صاحب در [illegible]
از عارضه درد پای بسیار سخت بیمار شده‌اند اگر در آنجا [illegible] باشند
تا شما خود بجای ایشان رفته احوال ایشان دیده و مزاج پرسی کرده
هر چه احوال باشد بنویسند و از طرف فقیر نیز دعاگوئی و مزاج پرسی
بنمایند و اگر نیامده باشند تا هم از احوال مطلع فرمایند
دیگر باقی از هر باب خیریت است بخدمت حضرت [illegible] صاحب [illegible]
[illegible] واقفیه [illegible] فقط والسلام فقیر شاه [illegible]

تاثرات

نحمده ونصلي علىٰ رسوله الكريم

وبعد هزارين احسان، لکين لطف، ڪروڙين ڪرم ڪائنات جي ڪارساز، باري بيپرواه بادشاه جا جنهن انسان کي "لقد خلقنا الانسان في احسن تقويم" جي قالب ۾ آڻي اشرف المخلوقات جو جڳهه مٿي تي رکي "ولقد ڪرمنا" يعني آدم جي پوشاڪ پهرائي انسان کي عقل ۽ علم جي دولت سان مالا مال ڪيو. مخفي مباد صاحبزاده الحاج مولانا مولوي پير آغا عبدالوحيد جان سرهندي نوجوان عالم آهي. جنهن کي الله تعالي علم جي دولت سان سرفراز فرمايو آهي. پاڻ نهايت عابد، زاهد، صاحب تقوي ۽ جيد عالم فاضل آهن. سندن حسن اخلاق وَاوصاف کان آءٌ نهايت ئي متاثر آهيان.

صاحبزاده گفتگو دوران هميشه علمي بحث مباحثو ڪندا هئا، جنهن مان سندن تعليمي شوق اظهر من الشمس آهي. اسان کي سندس تعليم حاصل ڪرڻ تي ناز آهي ۽ تڪميل علم تي کيس، سندس والد بزرگوار، عزيزن قريبن ۽ مخلص مريدن خاص ڪري الحاج ڪريم بخش خان جتوئي کي دل جي گهراين سان مبارڪباد ڏيون ٿا ۽ دعا آهي ته رب پاڪ کين شاد وَآباد رکي ۽ سندن مال ۽ ايمان ۾ برڪت عطا فرمائي. آمين

ابو سعيد گل محمد

سلمه الصمد عن کل شر حاسد اذا حسد

نائب مهتمم مدرسه عربيه "رحمانيه" مورو.

بسمہ تعالیٰ

ابوالصالح محمد فیض احمد اویسی رضوی قادری

مہتمم مرکزی دارالعلوم جامعہ اویسیہ رضویہ ملتان روڈ بہاولپور

تاریخ .... بروز ....

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم نحمدہ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم

الحمدللہ، ہمارا گھرانہ کئی پشتوں سے اولیائے کرامؒ کی عقیدت و محبت سے سرشار ہے۔ فقیر نے سن شعور سے جب بھی گھر میں کوئی بات سنی اہل اللہ کی کرامات سنیں۔

سیدنا مجدد الف امام ربانی رضی اللہ عنہ کی عقیدت و محبت بچپن سے ہی راسخ القلب تھی۔ اسی لیے آپ کے ہر منسوب الیہ سے پیار اور نیازمندی تھی۔ ۱۹۶۶ء میں فقیر تذکرہ علمائے و مشائخ اہلسنت کی ترتیب دے رہا تھا تو حضرت حکیم محمد موسیٰ صاحب لاہوری (مدظلہ) نے حضرت آغا جانؒ سرہندی مجددی قدس سرہ سے بذریعہ خط و کتابت سے متعارف کیا۔ فقیر آپ کے والد گرامی حضرت علامہ آغا محمد حسن جانؒ قدس سرہ کی تصانیف کے مطالعے سے کئی عرصہ پہلے سرشار ہو چکا تھا۔ لیکن موصوف نے ازراہ کرم حضرت ممدوح اور اپنی تصانیف کے متعدد نسخے ارسال فرمائے۔ فقیر چونکہ اکثر اوقات گوشہ نشینی میں بسر کرتا ہے، اسی لئے سندھ کی طرف بسلسلہ تبلیغ آمدورفت کے باوجود حضرت آغا قدس سرہ کی زیارت سے مشرف نہ ہو سکا۔

گزشتہ سال ۱۴۰۶ھ میں حضرت صاحبزادہ خواجہ محمد عبدالوحید جان صاحب مدظلہ کو دورۂ تفسیر کی تعلیم سے نوازا گیا۔ فاضل موصوف کی نوعمری کے باوجود وسعت مطالعہ سے آپ کے اسلاف صالحین رحمہم اللہ کا نقشہ سامنے آگیا باوجودیکہ فقیر نے درجنوں بار دورۂ تفسیر پڑھایا لیکن جتنا تحقیقی مسائل کا سامنا صاحبزادہ صاحب (مدظلہ) کے ہاں پیش آیا پہلے بہت کم ایسے مواقع پیش آئے۔ آپ کی ذہانت، فطانت، عمیق النظری اور وسعت مطالعہ شاہد بنا کہ یہ جوہر ایک دن علمی میدان میں خوب چمکے گا، انشاءاللہ ثم انشاء رسولہ الاعلیٰ (جل جلالہ و صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) فاضل موصوف نے درس نظامی کی کتابیں بالاستیعاب پڑھی ہیں حالات حاضرہ کے پیش نظر کالج کی اعلیٰ ڈگریوں کے علاوہ علوم عربیہ میں فاضل عربی اور تنظیم المدارس کی اعلیٰ نمبروں پر پاس ہوئے ہیں۔

فقیر نے انکی عادات و خصائل و اخلاق میں انہیں اسلاف کا نمونہ پایا۔ شریعت مطہرہ کی پابندی میں نہ صرف خود بلکہ اپنے منسلکین کو بھی تحریص و ترغیب دلاتے ہیں۔

فقیر کی دعا ہے کہ یہ گلشن مجددیہ کا پھول پھولے پھلے اور علمی و عملی میدان میں اپنے اسلاف صالحین رحمہم کیطرح ہجو ہوں اور ہمعصروں سے بازی جیتے۔ اُمتِ مصطفویہ (علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام) کی مشعل راہ بنکر اسلاف صالحین رحمہم اللہ تعالیٰ کی ارواح مقدسہ بالخصوص والدگرامی (مدظلہ) کیلئے فخر زماں و نازش عصر ثابت ہو۔ (آمین)

الفقیر القادری ابوالصالح محمد فیض احمد اویسی رضوی غفرلہ

اسقاط

بسم الله الرحمٰن الرحيم ٥

نحمده ونصلي علىٰ رسوله الكريم

سوال ١ - اسقاط ڪرائڻ جائز آهي يا نه؟ ٢- اسقاط ۾ ڪهڙيون دعائون پڙهبيون ۾ ڪهڙي طريقي سان ڪرائبو آهي؟ ٣- قرآن شريف بخشائڻ جائز آهي يا نه؟ ٤- جا اسقاط ۾ قرآن شريف بخشرائڻ ساڳي ڳالهه آهي؟

الجواب بعون الملڪ العلام .

١ - اسقاط لفظ جي لغوي معنىٰ ڪيرائڻ آهي ۽ اصطلاحي معنىٰ ميت جي ذمي تي جيڪي احڪام شرعي مثلن نمازون ، روزا، اضحيون ، نذر ، فطرا وغيره رهيل هجن جنهنجي ڪري ميت عذاب ۾ گرفتار ٿئي ٿو تن ڪي فديو يا اُن يا ان جي قيمت ڏيئي ڪيرائڻ کي اسقاط چئبو آهي. اسقاط جو ثبوت حضور ڪريم صلي الله عليه وسلم جن جي زماني کان ثابت آهي. جيئنڪ صحاح ستہ جي مشهور ڪتاب جامع ترمذي شريف باب الصوم ۾ حضرت عبد الله بن عمر رضي الله تعالىٰ عنهما کان روايت آهي ته حضور ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايو آهي ته.

" من مات وعليه صيام شهر رمضان فليطعم مكان كل يوم مسكينا

مطلب ته جيڪو شخص مري وڃي ۽ انهيءَ جي مٿان رمضان جا روزا رهيل آهن ته انهيءَ ميت جي وارثن کي گهرجي ته ان جي عيوض

مسڪينن کي فديو ڏئي يعني هڪ روزي جي عيوض ٻه پائيون
ڪڻڪ يا ٿيو خارڪن جو يا اُن جي قيمت فديو ڏئي اسقاط ڪرائي
يعني ڏوهه ميت تان لهرائي • انهيءَ حديث پاڪ مان اسقاط جي
جواز جو ثبوت مليو • ٻي حديث شريف حضرت ابن عباس رض
کان روايت ٿيل آهي :-

"ان رسول الله صلي الله عليه وسلم قال لا يصوم احد عن احد
ولا يصلي احد عن احد ولٰكن يطعم عنه رواه النسائي و
مجموعه رسائل شامي ص ٢١٢ ج ١ و مجمع الانهر ص ٢٤٢ ج ١

مطلب ته حضور ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايو آهي ته
ڪنهن شخص جي مٿان جيڪڏهن نمازون يا روزا رهيل هجن ۽
قضا ڪرڻ کان عاجز ٿي پيو ته انهيءَ جي پاران ڪير به نمازون
۽ روزا قضا نه ڪري پر مسڪينن کي فديه ڏئي • هاڻي اسين
ڏسون ٿا ته ميت جي مٿان جيڪي احڪام شرعي رهيل آهن ۽
هو ان جي قضا ڪرڻ کان به عاجز آهي، ان جي عيوض اسانکي
فديو ڏئي اسقاط ڪرڻ تمام ضروري آهي بلڪ واجب آهي •
حضرت امام شافعي وٽ ته اسقاط ڪرڻ لازم ۽ واجب آهي.
مطلقاً ڀلي ميت وارثن کي وصيت ڪري يا نه به ڪري • مگر
اسانجي امام حضرت امام ابو حنيفه رحمت الله عليه وٽ ميت
جي وصيت ڪرڻ سان اسقاط ڪرڻ واجب آهي • پر جيڪڏهن
وصيت ڪا نه ڪئي اٿس تڏهن به وارثن کي گهرجي ته اسقاط
ڪري، يعني اَنُ يا پئسا يا قرآن ڪريم فديه ڏئي ۽ جا ٿڻ

گهر جي شيءِ اسقاط جي اصل ۾ ڪو به اختلاف نه آهي ۽ چئني مذهبن جي اتفاق سان ثابت ۽ جائز آهي جيئن ڪتاب مبسوط ۾ لکيل آهي • اسقاط جي جواز جو دليل اسانکي هن حديث پاڪ مان صريح ملي ٿو جيڪا حضرت علامه ابو الليث رحمة الله عليه رحمةً واسعةً پنهنجي فتويٰ سمرقندي ۾ سند قوي سان بيان ڪئي آهي جيئن ته پاڻ فرمائين ٿا :- حدثنا عباس بن سفيان عن ابي عليه عن ابن عون عن محمّد عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال عمر رضي الله تعالىٰ عنه ايها المؤمنون اجعلوا القرآن وسيلة الىٰ نجاة الموتىٰ فتحلفو وقولوا اللّهمّ اغفر لهذا الميت بحرمة القرآن الكريم وتنا ولو ابايد كم متنا ولة وفعل عمر رضي الله تعالىٰ عنه في آخر الخلافة في زمانه لا مراءت طفيه بحيث بعد زوجة فلا بد (وفي نسخة طالب) بجزء القرآن من مالي الىٰ عديتما علون و شاع فعله في زمان خلافة عثمان رضي الله عنه بانكار عروان عنادًا وقال الامام السمرقندي ثم اشتهر في تلي خلافة هارون الرشيد من غير انكار نكير دوران القرآن لحيلة الاسقاط فاصله ثابت عن عمر رضي الله عنه وان لم يذكره في الكتب المشهورة من الاحاديث ولكنهم مذكور في كتب التواريخ باسناد قوي :- مطلب ته حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنهما کان روايت آهي ته حضرت سيدنا فاروق اعظم رضي الله عنه فرمايو آهي ته اي مومنو قرآن ڪريم کي پنهنجن مئلن جي نجات جو وسيلو ڪريو ۽

" [illegible] "

ت بلله • [illegible] ٨٦ [illegible]

چئوته اي رب ڪريم هن ميت کي قرآن ڪريم جي برڪت جي ڪري بخش ڪر، ۽ قرآن ڪريم کي پنهنجن هٿن ۾ ڦيرايو يعني اسقاط ڪرايو. اهيو طريقو حضرت عمر رض پنهنجي دور خلافت جي پڇاڙي ۾ هڪ عورت جي جنازي تي شروع ڪيو ۽ حضرت عثمان رض جي خلافت ۾ به ائين ئي طريقو رائج رهيو. تنهن کانپوءِ اهو طريقو مشهور خليفي هارون رشيد جي زماني ۾ ٿيو. انهيءَ قرآن ڪريم جي بخشرائڻ ۽ اسقاط ڪرائڻ لاءِ ڪنهن به انڪار نه ڪيو آهي ۽ اصل اهيو طريقو اسقاط ڪرائڻ جو حضرت عمر فاروق رض کان ثابت آهي.

هاڻي اسانکي مٿين دليلن معتبرن مان چٽو مطلب ظاهر ٿيو ته اسقاط جو طريقو اڄڪلهه جي عالمن جو ٺاهيل نه بلڪ سيدنا فاروق اعظم جو ايجاد ڪيل آهي. جنهنکي سيدنا عثمان رض جي تائيد حاصل آهي. حضور ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايو آهي ته "عليڪم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين ص٣٠ مشڪواة" تو هان مان هر هڪ فرد تي لازم آهي ته منهنجي طريقي ۽ منهنجن چئن يارن سڳورن رض جي طريقي تي عمل ڪريو.

ان کان علاوه حضرت قيوم زمان سراج الاولياء خواج عبد الرحمان جان صاحب مجددي قدس سره جن به اسقاط جو حڪم فرمايو اٿن

" واسقاط مروج کہ در پس میت معمول است مینمودند و بتاکید تمام بدان امر میفرمودند"

فصل ١٣ ول ص٢٨ انيس المريدين. مطلب ته

حضرت صاحب اسقاط ڪرائڻ جو تاڪيد سان حڪم فرمائيندا هئا ساڳيءَ طرح حضرت خواج محمّد حسن جان مجدّدي فاروقي رح جن پنهنجي وصيت نامي ۾ جيڪو اسان وٽ هن وقت به موجود آهي تنهن ۾ حضرت خواج صاحب پنهنجن وارثن کي وصيت فرمائي آهي ته منهنجي اسقاط ضرور ڪرائجو • سندن حڪم موجب سندن وفات بعد اسقاط ڪرائي وئي •

هاڻي اسانکي مٿين حديثن ، خلفاءِ راشدين جي قولن ، ۽ اجماع امت ۽ بزرگان دين جي فرمانن مان صاف صاف علوم ٿيو ته شرعًا اسقاط بلڪل جائز آهي • جنهن۾ ڪو ب شڪ شبهو نه آهي • هيترا واضح دليل ڏسي به اسقاط جي جواز کان منهن موڙڻ نامناسب ۽ جهل آهي •

٢ ـ اسقاط ۾ ڪٿهون دعائون پڙهيون ۽ ڪهڙي طريقي سان ڪرائبو آهي ؟

اسقاط ڪرائڻ وقت هي دعا پڙهبي •

ڪل حق من حقوق الله تعاليٰ و رسوله من الفرائض والوا جبات والڪفارات والمدورات والاضاحي والحج والفطرات وغير ذالڪ من حقوق التي لزمت عليٰ هٰذا الميت المتفوي بعضها ادّي وبعضها لم تعد الآن عاجز عن ادائها فقد اعطيتڪ هذا المصحف الشريف رجاء من الله تعاليٰ ان يغفره آمين يا رب العالمين •

ترجمو:ـ هن دعا جو هن ريت آهي ته جيڪي حق الله تعاليٰ ۽

سند سان رسول مقبول عليه الصلوات والسلام جا ، واجب ۽ فرض
ڪفارتون ۽ نذر ۽ اضحيون ۽ حج ۽ فطرا وغيره جيڪي به حق
آهن ۽ هن ميت تي لازم ٿيا جن مان ڪي ادا ڪيا اٿس ۽ ڪي
ادا نه ڪيا اٿس ۽ هاڻي انهن جي ادا ڪرڻ کان عاجز آهي
تنهنڪري هي قرآن ڪريم انهن حقن جي فديه ۾ توکي ڏنم
وٺندڙ چوندو ته قبول ڪيم.

اسقاط جو آسان طريقو هي آهي . ملحق السير الڪبير لمحمد رحمه ربه ، خلاصه[1] ،تحفة[2] الصلحاء ، اعلام المومنين ، وغيره ۾ لکن ٿا ته ولو اعطى[1] الوارث المصحف لفقير واحد من غير ان يبين قيمة المصحف وتعداد مافات من الصلواة والصوم وغيرهما من الواجبات صح وسقط من الميت ڪل مافاته :- ترجمو هي آهي ته جيڪڏهن ميت جي وارث ميت جي حقن روزن ، نمازن ، وغيره ڪي بيان نه ڪيو آهي نه قرآن ڪريم جي قيمت ڪيائين بلڪ سڀني حقن ميت جي عيوض قرآن شريف هڪ فقير کي ڏئي ڇڏيائين ته به صحيح ٿيو ۽ ميت جي مٿان سڀ حق ڪري پوندا.

اسقاط جو ٻيو طريقو اسانجي وڏن عالمن جهڙوڪ ، مخدوم محمد هاشم ٺٽوي ۽ مولانا عبدالغفور همايوني هن ريت لکيو آهي ته پهرياڻ ميت جو وارث پنهنجو ذاتي قرآن شريف آڻيندو پر جيڪڏهن وارث وٽ پنهنجو قرآن شريف نه آهي

ته ٻئي ڪنهن ڪان بخشش ڪري قرآن پاڪ وٺندو • پوءِ ميت جي عمر جو اندازو ڪندا، مثلن ميت جي عمر چاليهه سال ٿئي ته پندرهن سال نند پڻ جا ڪٽ ڪبا باقي عمر پنجويهه سال ٿي. ويهه خرار ڪڻڪ جا هڪ سال ميت جي حقن جي فديه لاءِ مقرر ڪندا • پنجن سالن جا هڪ سو خرار مقرر ڪبا ، پنجويهن سالن پنج سو خرار ڪڻڪ مقرر ٿي•

پوءِ اهو قرآن هنن الفاظن چوڻ سان ميت جو وارث ڪنهن مولوي صاحب کي وڪرو ڪري ڏيندو •

ترتيب :- مثلن پنج سؤ خرار ڪڻڪ عرب جي ماپ سان هن ميت جي مٿان لازم ٿي، سببان ڇڏڻ نمازن ، روزن ، حج وغيره ۽ بين الله تعاليٰ ۽ ان جي رسول صلي الله عليه وسلم جي حقن ڇڏڻ جي عيوض تنهنڪري توکي اي مولوي صاحب انهيءَ ڪڻڪ جي عيوض هيءُ قرآن ڪريم وڪڻي ٿو ڏيان • مولوي چوندو ته مون قبول ڪيو• ياد رک ته انهيءَ بيع سان مولويءَ جي مٿان اهو اَنُ وارث کي ڏيڻ لازم ٿي ويو• جو ته پاڻ قرآن ڪريم انهيءَ اَنَ جي عيوض ۾ خريد ڪيو اٿس• مولوي وارث کي اَنُ ڏئي ته فقيرن کي خيرات فديه ۾ ڏئي • پر مولوي پاڻ مسڪين آهي ۽ ايتري ان ڏيڻ جي طاقت ڪا نه اٿس• تنهن ڪري مولوي وارث کان وري هي لفظ چورائيندو ، ته بلوغت کان وٺي اڄ ڏينهن تائين هن ميت جي مٿان جيڪي حق حقوق لازم ٿيا تنهنجي عيوض اهو مٿيون ان فقيرن کي ڏيڻو آهي پر تون اي مولوي پاڻ مسڪين

آهين • تنهنڪري فديہ طور بخش ڪيہ • پوءِ ميت جي وارث ڪي گهرجي تہ پنهن جي طاقت آهر پئسہ فقيرن ۽ مسڪينن کي اسقاط جا ڏئي- جنهن لاءِ ڪو بہ اندازو مقرر ڪيل ڪونهي ، جيترا وڌيڪ پئسہ ڏيندو اوترو ميت کي وڌيڪ ثواب ملندو ۽ ڪيس بہ اجرعظيم ملندو • هاڻي اسان کي گهرجي تہ اسقاط ضرور ڪرايون ۽ دنيا جو ٿورو مال ڏئي ميت کي درد ناڪ عذاب کان بچايون چو تہ قبر آخرت جي منزلن مان پهرين منزل آهي • جيڪڏهن قبر جو حساب سولو ٿيو تہ خدا تعالىٰ ۾ اُميد آهي تہ آخرت بہ چڱي ٿيندي •

٣ - قرآن شريف بخشرائڻ جائز آهي يا نہ ؟ •

اسان اهل سنت والجماعت وٽ قرآن ڪريم بخشرائڻ بالڪل جائز آهي ،جنهنجو ثبوت اسان کي حضرت عمر رض جي حديث مان ملي ٿو- جيڪا مٿين بحث ۾ معنىٰ سميت بيان ڪئي وئي آهي •

٤ - جا اسقاط ۽ قرآن شريف بخشرائڻ ساڳي ڳالهہ آهي يا نہ ؟ •

لغوي لحاظ کان ٻنهي لفظن جون معنائون جدا جدا آهن • پر اسانجي سنڌي محاوري ۾ اهي لفظ لڳ ڀڳ ساڳي معنىٰ ۽ مطلب لاءِ استعمال ڪيا وڃن ٿا • انهن ٻنهي لفظن جو مطلب هي آهي تہ ميت جي مٿان جيڪي حقوق الله ۽ حقوق الرسول صلي الله عليہ وسلم رهجي ويا هوندا • تن جي عيوض اسقاط ڪرائڻ ڪي عام طور قرآن بخشرائڻ چئبو آهي •

تاثرات

حسا مد او مصليا

حمد ۽ صلوات کانپوءِ روشن هجي ته الله تعالى جا انسان تي ڪروڙين ڪرم ۽ اڻ ڳڻيا احسان آهن. ارشاد رباني آهي "وَاِن تعدُوا نعمة الله لا تحصوها" سنڌ جي شاعرن جي سرتاج حضرت شاهه عبداللطيف ڀٽائي رحمة الله عليه هن طرح ترجماني ڪئي آهي.

ٿورا نه ٿورا، مون تي ماروئڙن جا
ٻاجايون ۽ ٻيرا، ڳڻي ڳڻيندس ڪيترا.

(شاهه)

الله تعالى انسان کي پيدا ڪري "عَلَّمَ الانسانَ مالم يعلم" جي نعمت سان نوازي "علمه البيان" جي بلندي ۽ برتري سان سرفراز فرمايو.

حضرت آدم عليه السلام کي علم جي ڪري ملائڪن تي فضيلت ۽ فوقيت جو شرف عطا ڪيائين. ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي شان ۾ "وعلمك ما لم تكن تعلم" نازل فرمائي "ما كان وما يكون" جي علم سان نوازي "ورفعنا لك ذكرك" سان مرتبو مٿاهون ڪيائون. پاڻ سڳورا ايتري علم هوندي به "رب زدني علما" جي دعا گهرندا هئا ۽ پنهنجي امت کي علم حاصل ڪرڻ لاءِ حڪم فرمايائون.

نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي حڪم جي اطاعت ڪرڻ خاطر ۽ دين اسلام کي صحيح نموني سمجهڻ خاطر

سنڌ جي مشهور ۽ معروف سرهندي خاندان مان حضرت ، پير طريقت ، رهبر شريعت الحاج آغا عبدالحميد جان فاروقي مجددي ، سرهندي سجاده نشين درگاه ٽنڊو سائينداد ، جن پنهنجي فرزند ارجمند صاحبزاده الحاج مولانا مولوي پير عبالوحيد جان سرهنديءَ کي ديني علم پڙهائڻ جو ارادو ڪيو پنهنجن مريدن ۽ مخلص خصوصن رئيس الحاج ڪريم بخش خان جتوئيءَ سان صلاح ۽ مشورو ڪرڻ بعد مدرسه عربيه رحمانيه شاج مسجد مورو ضلع نواب شاه ۾ صاحبزاده کي ديني تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ موڪلڻ جو ارادو ڪيو ه صاحبزاده صاحب جن تاريخ ١٨ - رجب المرجب سن ١٣٩٩ ھ ۾ هن مدرسي ۾ پنهن جي والد بزرگوار ۽ ٻين مريدن ، مخلص سان گڏ جي آيا ۽ تاريخ ٢٠ - رجب المرجب تي ابتدا ڪانوئي فارسي پڙهڻ شروع ڪيائون ٿوري عرصي ۾ فارسي پڙهي عربيءَ شروع ٿيا

ڪين مطالعه ڪرڻ جو ڏاڍ و شوق هوند و هو اڪثر ڪري آڌي رات تائين مطالع ڪندا هئا ۰ پاڻ نيڪ زاهد ، عابد تهجد گذار ۽ اشراق پڙهندڙ هئا ۰ هن فقير وٽ ڪيترا شاگرد پڙهيا ليڪن صاحبزاده پنهنجو مٽ پاڻ هئا ۰ ايترا تہ ذهين ذڪي هوشيار فطين هوندا هئا جو سبق ورقن جا ورق ونندا هئا ۰ علام شيخ سعدي رحمت الله عليه فرمائي ٿو -

"اين سعادت بزور بازو نيست"

حضرت صاحب نهايت خوش خلق ۽ اوصاف حميده

۽ اخلاقِ جليله جو صاحب آهي، پاڻ اسان سان نهايت عزت ۽ احترام سان پيش ايندا هئا ۽ مدرسي جي شاگردن سان پڻ نهايت پيار ۽ شفقت سان پيش ايندا هئا. ڪيترن غريبن شاگردن جي تمام گهڻي مالي امداد ڪندا هئا. پاڻ صاحب ڪرامت جا هئا، جو ته فيض برڪت ڪرامت کين موروثي مليل آهي.

آءٌ بلا مبالغه چوان ٿو ته اسانکي پٽ جو اولاد نه هو. گهر ۾ اميدواري هئي، شعبان جو مهينو هو، پاڻ مون کي غمگين ڏسي فرمايائون ته، سائين الله تعالىٰ توهان کي انشاءالله فرزند ارجمند ڏيندو. جڏهن رمضان مهيني جي ۲۴ تاريخ جمع جي رات سال ۱۴۰۲ هه ٿي الله جل جلاله جي قدرت، صاحبزاده جي دعا سان فرزند عطا ٿيو جنهنجو نالو مختيار احمد رکيم.

پاڻ تدريسي ڪتابن کانسواءِ ٻيا ڪافي ڪتاب به مطالع ڪندا هئا، جنهن ڪري عصر جي نماز کانوٺي مغرب جي نماز تائين مدرسه عربيه رحمانيه جي مهتمم جناب حضرت علامه مولانا مولوي الحاج محمد عثمان ميمڻ صاحب مد ظله العالي سان علمي گفتگو ڪندا هئا، جنهنڪري مدرسي جا اڳوڻا ۽ علامه حضرت مولانا مولوي گل محمد صاحب ۽ سندن اولاد ۽ اڪابر به صاحبزاده کان نهايت متاثر هوندا هئا، پر پٺ به سندس تعريف ڪندا هئا. اسان صاحبزاده صاحب جي

علم تکميل ڪرڻ تي صاحبزادہ صاحب ۽ سندس والد ماجد درگاهہ جي سجادہ نشين حضرت آغا عبد الحميد جان سرهندي ۽ ٻين سندس عزيزن ۽ قريبن ، مريدن ، مخلصن خصوصا رئيس الحاج ڪريم بخش خان جتوئي صاحب کي دلي مبارڪباد ڏيون ٿا جن صاحبزادہ جي پڙهائي ۾ هر طرح سان تعاون ڪيو جنهنڪري سرهندي خاندان ۾ علم جو ڇهڇٽو عروج تي اچي ويو ۰ آخر ۾ الله تعالي جي دربار ۾ دعا آهي ته انهي علمي سلسلي کي سندس خاندان ۽ اولاد ۾ پشت در پشت قائم و دائم رکي ، اسان کي سندن خانداني بزرگن جي صدقي ايمان جي دولت ۽ روضہ اطهر جي زيارت نصيب فرمائي -

أحب الصالحين ولست منهم لعل الله يرزقني صلاحا آمين ثم آمين يا رب العالمين بحرمة سيد الاولين و الآخرين صلي الله عليه وآله وصحبه اجمعين -

ادنیٰ عباد الله عزيز الله

" مدرس مدرسه عربيه رحمانيه "

معرو ضلع نواب شاہ ۰

مختصر تعارف

- مقام ولادت	درگاهه ٽنڊو سائينداد.
- تاريخ ولادت	٢٢- ڊسمبر سن ١٩٦٣ع بمطابق آچر ٥- شعبان سن ١٢٨٣ ھ.
- ابتدائي استاد	غوث الزمان حضرت شاهه آغا رح.
- ابتدائي تعليم "بسم الله"	٢٥- محرم الحرام سن ١٣٨٨ ھ.
- عمر	اٽڪل ٤ سال ٤ مهينا.
- پرائمري تعليم	ٽنڊو سائينداد.
- پرائمري اسڪول ڇڏڻ.	١- اپريل سن ١٩٧٢ع.
- سيڪنڊري تعليم	هاءِ اسڪول ٽنڊو محمد خان.
- مئٽرڪ جو امتحان	سال ١٩٧٩ع.
- فارسي تعليم جي ابتدا.	١١- جون سن ١٩٧٦ع.
- فارسيءَ جو استاد	حضرت مولانا مفتي عزيز الله ڀڳيو صاحب.
- مقام	مدرسه "رحمانيه" مورو سنڌ.
- زيارت لاءِ سرهند شريف روانگي.	٤ جنوري سن ١٩٨٠ع.

عربي تعليم جي ابتدا.	١٢ فبروري سن ١٩٨٠ع.
-أستاد	حضرت مولانا مفتي عزيز الله ٻگهيو صاحب.
-مقام	مدرسه "رحمانيه" مورو سنڌ.
-حج لاءِ روانگي	٣٠- سيپٽمبر سن ١٦٨١ع.
-نامزدگي ميمبر سينڊيڪيٽ مهراڻ يونيورسٽي.	سن ١٩٨٣ع.
-امتحان مولوي عربي.	١١ نومبر ١٩٨٢ع.
-امتحان بي-اي.	٨ فبروري سن ١٦٨٤ع (فرسٽ ڪلاس).
-مقام	مهراڻ ڪاليج مورو سنڌ.
امتحان مولوي عالم"	١١- نومبر سن ١٩٨٢ع (سڪنڊ ڊويزن ۾ ڇهون نمبر).
امتحان مولوي فاضل"	١١- نومبر سن ١٦٨٥ع (ڇهون نمبر).
امتحان "تنظيم المدارس"	٢٧- فبروري سن ١٩٨٥ع (فرسٽ ڪلاس).
-ابتدا دوره تفسير.	١٥- مارچ سن ١٩٨٩ع.
-أستاد	شيخ التفسير والحديث حضرت مولانا محمد فيض احمد اويسي.

- امتحان ايم-اي عربي. — سن ١٦٨٦ع (پهريون نمبر).

- مقام — سنڌ يونيورسٽي ڄامشورو.

- دستار فضيلت — ٦-نومبر سن ١٦٨٦ع بمطابق ٤/٣-ماهه ربيع الاول سن ١٣٠٧ هجري.

مدرسه عربيه رحمانيه مورو.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

مُناجات به اسمائي حضرات نقشبنديه

١ احمد اساڳو مصطفىٰ صديق اساڳو اتقيا ؛ سلمان اساڳو مقتدا قاسم ساڳو رهنما ؛

صلى الله عليه وسلم — اكبر رضي الله عنه — فارسي رضي الله عنه — ابن محمد بن ابي بكر رضي الله عنه

٢ جعفر اساڳو اصفيا طيفور ساڳو اولياء ؛ بوالحسن اساڳو حق نما ۽ بوعلي هو پيشوا ؛

صادق رضي الله عنه — بسطامي رضي الله عنه — خرقاني رضي الله عنه — فارمدي رضي الله عنه

٣ يوسف اساڳو بي مثل ۽ غجدواني هو امام ؛ عارف اساڳو بي نظير محمود هو شمس الهدىٰ ؛

همداني رضي الله عنه — عبدالخالق رضي الله عنه — ريوگري رضي الله عنه — انجير فغنوي رضي الله عنه

٤ راميتني آهي ولي بابا سماسي هو قطب ؛ مير ڪلال آهي سخي بهاءالدين هو بدر الهدىٰ ؛

خواجه عزيزان رضي الله عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه

٥ يعقوب هو غوث الزمان احرار هو قطب العلىٰ ؛ زاهد هيو قطب الزمان درويش هو فيض الهدىٰ ؛

چرخي رضي الله عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — وخشي رضي الله عنه — رضي الله تعالىٰ عنه

٦ رهبر اساڳو امڪنڪي باقي بالله هو باليقين ؛ مجدد اساڳو مهربان معصوم هو نور الهدىٰ ؛

امڪنڪي رضي الله عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه

٧ صبغة الله اساڳو پير ۽ شاه اسماعيل شهيد ؛ معصوم ثاني مدد لقا شه غلام محمد باصفا ؛

رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه

٨ صفي سنڌ سرتاج آ افضل خدا آگاه آ ؛ عبدالقيوم شمس العلىٰ ۽ عبدالرحمٰن اولياء ؛

قيوم زمان رضي الله عنه — خواجه فضل رحمه الله عنه — رضي الله تعالىٰ عنه — رضي الله تعالىٰ عنه

٩ مرشد منهنجو محمد حسن ۽ شاه آغا باڪمال ؛ آهي غلام علي ولي ۽ والدي نجم الهدىٰ ؛

رحمة الله تعالىٰ عليه — رحمة الله تعالىٰ عنه — رحمة الله تعالىٰ عنه — مد ظله العالي

١٠ يا معلم منهنجي نه ڪبول ۽ تڪليف سڀ دور ڪر ؛ يا خالق هر دو جهان بجاهه محمد مصطفىٰ

صلى الله عليه وسلم

عبدالرحيم مجددي عفي عنه

حالات حضرت غلام محمّد پشاوري

حضرت خواجہ غلام محمّد صاحب سرهندي، پشاوري المعروف بہ حضرت جي صاحب پشاور واري ـ جنجو سلسلي نصب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رح جن سان هن ريت ملي ٿو. حضرت خواجہ غلام محمّد ابن حضرت خواجہ غلام محمّد معصوم ابن حضرت خواجہ محمّد اسماعيل ابن حضرت خواجہ صبغة الله ابن حضرت خواجہ محمّد معصوم ابن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس الله تعالى اسرارهم العاليہ.

مذڪوره بالا پنجن بزرگن جون مزارون سرهند شريف ۾ آهن. فقير جو ڏاڏو حضرت خواجہ عبد الرحمان صاحب موجوده وقت کان تقريبن اسي سال اڳ سنڌ جي مريدن جي جماعت سان گڏ سرهند شريف قبرن، مسجدن ۽ قبن جي مرمت لاءِ ويا هئا. اتي پهچي هر هڪ حضرت صاحب جي قبر تي سنڌ سان اسم گرامي ۽ وفات جي تاريخ سيد ميران محمّد شاھ ٽکڙائي ءَ جي هٿان لکائي هنائون. اهي يادگار ميران محمّد شاھ جا اڄ ڏينهن تائين موجود آهن.

مختصر سوانح حيات

حضرت خواجہ غلام محمّد صاحب سڀ کان اول ديني علم جي تحصيل ڪئي. خصوصًا حديث شريف جي علم ۾ ممتاز زمانہ هئا. هر عمل مطابق، خواه عبادات هجي يا معاملات

حديث روايت ڪندا هئا .

درسي ڪتابن جي تڪميل کانپوءِ باطني علم پنهنجي والد بزرگوار کان حاصل ڪري اعليٰ ڪماليت کي پهتا. انهيءَ کانپوءِ سندن والد شريف کين اجازت ۽ پنهنجي خلافت سان نوازي پنهنجي حياتيءَ ۾ ئي پنهنجي مسند تي ويهاري سڀني مريدن، مخلصن ۽ اولاد کي سندن سپرد ڪيو.

سندن وجود مقدس سان نقشبندي طريقو ترقي ڪري عروج تي پهتو ۽ عالمگير شهرت حاصل ڪيائين . دنيا جي هر پاسي کان امير، بادشاهه، مشائخ، عالم ۽ فقير سندن خدمت ۾ حاضر ٿيندا هئا. روايت آهي ته صبح جي وقت سندن حلقه ذڪر ۾ ٻارهن هزارن کان زياده ماڻهو جمع ٿيندا هئا .

حضرت خواجه علامه محمّد پشاوري، سرهندي جنجو اک ڪري دستور هوندو هو ته سال جا ڇهه مهينا لاهور ۾ ڇهه مهي پشاور ۾ قيام ڪندا هئا . حضرت صاحب جن پنهنجي عيال، مخلص ۽ خادمن سميت، بادشاهي نموني سان قافلي جي صورت ۾ سيار ۽ اونهاري ۾ سفر ڪندا هئا . ساڻن گڏ سون پالڪيون، ڪجا اٺ ۽ گهوڙا سفر دوران هوندا هئا .

حضرت صاحب جن جي پشاور کان لاهور روانگي ک هڪ مهينو اڳ آس پاس جا ماڻهو جهنگل وڍي رستو صاف ڪن هئا .

حضرت مجددؒ جي اولاد جو سرهند ڇڏڻ

مغليه سلطنت جو زوال ۽ نادر شاهه ايرانيءَ جي هٿان دهليءَ جو تخت ۽ تاج ويران ٿي چڪو هو، مرهٽن ۽ سکن صوبه پنجاب تي قبضو ڪري اقتدار حاصل ڪرڻ ڪانپوءِ شعائرِ اسلام کي ڊاهڻ، مسلمانن جي شهرن کي ويران ڪرڻ ۽ سندن جان ۽ مال جي هلاڪ ڪرڻ ۾ ڪا به ڪمي نه ڇڏي هئي. انهيءَ سبب جي ڪري حضرت مجددؒ صاحب جو اولاد سرهند کي خيرباد چئي دنيا جي مختلف علائقن ڏانهن هجرت ڪئي. حقيقتاً حضرت مجددؒ رحه جي اولاد تي آزمائش ۽ سندن سرهند شريف ڇڏڻ ۾ حڪمت اها هئي ته انهن بزرگن جي وجود مسعود سان دنيا منور ٿئي ۽ سندن فيض جي درياءَ سان ساري ڪائنات سيراب ۽ فيضياب ٿي چوته انهيءَ وقت حضرت مجددؒ صاحب رحه جو هر هڪ اولاد رُشد ۽ هدايت جو آفتاب هو. ڪن خضرات ڪن عربستان، ڪن رامپور ۽ ڪن خراسان ڏانهن هجرت ڪئي.

اسانجو ڏاڏو حضرت خواجه علامه محمّد ۽ سندن ڀاءُ خواجه صفي الله صاحبن خراسان ڏانهن هجرت فرمائي. حضرت خواجه صفي الله مجددي رحه ڪابل ۾ سڪونت اختيار فرمائي (سندن اولاد ڪابل ۽ آس پاس ۾ گهڻو آهي). سندن انتقال عربستان جي سفر دوران بيماريءَ ڪري بيڙيءَ ۾ ٿيو. قبر مبارڪ "حديده" ۾ آهي، جتي ماڻهو زيارت ڪري فيض

حاصل ڪندا آهن. اسانجي ڏاڏي بزرگوار جيڪي خواجه صفي الله مجددي رحه جا وڏا پاڻ هئا، پشاور ۾ سڪونت اختيار ڪئي ۽ عيدالفطر جي رات سن ١١٧٧ هه ۾ سندن انتقال ٿيو ۽ کين پشاور شهر جي ٻاهران هڪ باغ ۾ دفن ڪيو ويو. جيڪو سندن هڪ سچي مريد اسدالله خان جو هو ۽ سندن قبر مبارڪ تي زيارت واسطي ايندڙ مسافرن جي لاءِ چند حجرا ۽ مسجد شريف تعمير ڪئي وئي، جيڪي بعد ۾ سک فوجين جي هٿان ويران ٿي ويون. پشاور جي رهاڪن کان ٻڌو ويو ته هي باغ نهايت ئي ڪشادو هو جنهنمان ٻه چشما وهندڙ هئا ۽ جيسين حضرت صاحب پشاوري ءَ جو اولاد اتي رهيو. پر جڏهن سندن اولاد قنڌار ڏانهن هجرت ڪئي ته هي باغ ۽ ٻي زرعي زمين جيڪا دراني اميرن کان مليل هئي سندن هٿ مان نڪري وئي. هن وقت انهيءَ زمين تي پڪا رستا ۽ وڏيون عمارتون تعمير ٿيل آهن ۽ هي محلو " باجوڙي دروازو " مشهور آهي.

پشاور شهر هر طرف کان وڌيو آهي ۽ هي قديمي قبرستان سرڪاري ڇانوڻي ءَ جي حد ۾ اچي ويو آهي. تقريبا هڪ جريب زمين باقي درگاهه لاءِ رهيل آهي. جنهن جي چوڌاري ٽن جي قد جيتري ڪچي ڀت آيل آهي جيڪا هن وقت ڪرڻ تي آهي. ڀت جي اندران ٻه فٽ بلند چبوترو ٺهيل آهي جنهنجي وڪر ۽ ديگهه ڏهه گز آهي. جنهن ۾ ٽي قبرون آهن، پهرين قبر

اوپر طرف کان حضرت شاه غلام محمّد سرهنديءَ پشاوري جي آهي انهيءَ جي پاسي ۾ سندن فرزند حضرت شاه غلام حسن سرهندي جي قبر مبارڪ آهي. مذڪوره بالا قبرن جي مٿان سنگ مرمر جو ڪتبو لڳل آهي. جيڪو حضرت (خواجه محمد حسن جان رح جن اج کان پنجاهه سال اڳ پنهنجن هٿن مبارڪن سان لکي قبرن تي لڳايو هئو. جنهن ۾ هڪ طرف آيت الڪرسي ۽ ٻئي طرف حضرت صاحب جن جا نالا ۽ سن وفات لکيل آهن. ٽين قبر جيڪا اوله طرف چبوتري ۾ آهي اها حضرت غلام عثمان ولد حضرت غلام فاروق صاحب ڄام ننگر واري جي آهي. جيڪا اندازاً هن وقت کان چاليهه يا پنجاهه سال پهرياڻين جي آهي. انهيءَ مذڪوره قبر تي اج تائين ڪو به نالو ۽ نشان موجود نه آهي.

چبوتري جي ڏکڻ ۾ هڪ ننڍي مسجد شريف بنا دروازن جي ۽ هڪ پراڻو حجرو مجاورن لاءِ ۽ هڪ ننڍي کوهي مسجد شريف جي پوئين طرف آهي. گهاٽا، غير مرتب، وڏا ۽ سايه دار وڻ بيٺل آهن، جن مان ڪي ميوي دار مثلن نارنگين ۽ ليمن جا پڻ ڏسڻ ۾ اچن ٿا. انهن وڻن جي ڪنڊن ۽ ڪانين جي ڪري چبوتري ڏانهن اچڻ جو رستو بند ٿي چڪو آهي.

درگاهه عاليه جو اڳوڻو مجاور جنهن جو نالو سيد چاند بادشاهه هو ڪافي گذريل سال بي اولاد فوت ٿي ويو. البته سندس ڪجهه عزيز ۽ سوٽ شهر (پشاور) ۾ موجود آهن.

خليفو چاند بادشاهه، سيد محمد صديق پشاوري

جي اولاد مان هو، جيڪو حضرت مجدد صاحب جو خليفو هوءِ مڪتوبات شريف ۾ سندس نالي سان خط پڻ موجود آهن.

خليفه محمّد صديق صاحب جي قبر حضرت خواجه غلام محمّد سرهندي پشاوري جي احاطي کان ٻاهر، اتر طرف خسته حال پراڻي قبرستان ۾ موجود آهي.

هن وقت درگاهه جو خليفو وهاب الدين پٺاڻ (هزاروي) آهي. جنهن ميان چاند بادشاهه جي حياتيءَ ۾ ئي درگاهه جو انتظام اچي سنڀاليو هو. هي خليفو پڻ اڪيلو بغير زال ۽ اولاد جي آهي. سندس پگهار مقرر ٿيل نه آهي، جيڪو ڪجهه نذر ۽ نياز ڪيس ملي ٿو تنهن مان گذر سفر ڪري ٿو.

پشاور جي شهرين کان معلوم ٿيو ته حضرت صاحب جن جي حويلي ۽ خانقاه نمڪ منڊي محله قصه خواني بازار ۾ هئي هن وقت انهيءَ جاءِ تي هڪ نئين مسجد تعمير ٿيل آهي، جنهنجو نالو "جوهري مسجد" آهي. جنهن جي چوڌاري پڻ باغ ۽ بستان آهن.

حضرت شاهه غلام محمّد پشاوري، سرهندي رح جن کي ڇهه فرزند هئا. جن مان ٻه مشهور، شاهه غلام حسين رح سرهندي ۽ شاهه غلام حسن رح سرهندي هئا. اهي ٻئي پائر فيوضات، برڪات ۽ ڪمالات معنوي ۽ صوري ۾ ٻين کان ممتاز ۽ هڪ والده مان هئا، جيڪا بيبي صاحبه، حضرت غوث الثقلين نجيب الطرفين سيدنا شيخ عبد القادر رض جي اولاد مان هئي.

حضرت شاهہ غلام محمّد سرهندي، پشاوري صاحب جن پڻ انهن پنهي فرزندن جو زياده احترام ڪندا هئا ۔ اهي پنهنجي ڏاڏي بزرگوار حضرت خواجہ غلام محمّد معصوم سرهندي جا مريد ٿي وڏين بشارتن کان سرفراز ٿيا هئا ۔

حضرت خواجہ غلام حسين رحہ سرهندي المعروف بہ حضرت جي صاحب قنڌار وارا ، قنڌار ڏانهن هجرت ڪئي ۽ سندن وفات بہ قنڌار ۾ ٿي ٿي ۽ قبر مبارڪ قنڌار شهر جي ٻاهران اوڀر طرف شاهہ جوي ٿي مشهور آهي ۽ ماڻهن جي زيارت ۽ فيض جي مرڪز سان گڏ بهار جي موسم ۾ عام ۽ خاص جي تفريح گاهہ پڻ آهي۔ سندن اولاد قنڌار شهر جي آس پاس سڪونت پذير آهي ۔

حضرت خواجہ غلام حسن سرهنديؒ

مذڪوره حضرت صاحب اسانجو ڏاڏو آهي ، جيڪي پنهنجي والد بزرگوار حضرت شاهہ غلام محمّد سرهندي ، پشاوري سان گڏ پشاور ۾ سڪونت پذير ٿيو ۽ حضرت جي پشاور واري جي نالي سان مشهور آهي ۔ حضرت خواجہ غلام حسن صاحب پنهنجي زندگي مبارڪ پشاور ۾ گذاري ۽ سندن قبر مبارڪ سندن والد شريف جي پاسي ۾ آهي ۔

حضرت خواجہ غلام حسن سرهندي رحہ جن اول نقشبندي طريقي جي اجازت پنهنجي ڏاڏي قطب الاقطاب حضرت شاهہ غلام محمّد معصوم رحہ کان حاصل ڪئي ، پوءِ پنهنجي ڏاڏي

بزرگوار جي حڪم موجب پنهنجي والد شريف حضرت خواجه صاحب (غلام محمّد رحه پشاوري) ذانهن رجوع ٿي اعليٰ درجن ۽ ڪماليت کي پهتا ۽ پنهنجي والد بزرگوار جي حياتيءَ ۾ مخلوق کي رُشدَ ۽ هدايت جو درس ڏيڻ لڳا. خلقت سندن خدمت ۾ حاضر ٿي طريقي جي اجازت حاصل ڪندي هئي.

روايت آهي ته حضرت غلام حسن صاحب رحه مجددي جن جي مخلصين ۾ تمام وسعت هئي. هڪ دفعي جڏهن حضرت صاحب جن پشاور کان ڪابل پهتا ته نقطه هڪ ڏينهن ۾ ٨٠٠٠ (اٺ هزار) مرد ۽ عورتون سندن هٿ مبارڪ تي دست بيعت ٿي سلسله عاليه نقشبنديه ۾ داخل ٿيا (جن ۾ امير، غريب، عام ۽ خاص ماڻهو شامل هئا). ٻئي ڏينهن تي ايترا ماڻهو سلسله عاليه ۾ داخل ٿيا جن جو شمار ڪرڻ مشڪل ٿي پيو.

فقير (حضرت قبله شاهه آغا صاحب) چوي ٿو ته انهيءَ روايت مان بخوبي اندازو ڪري سگهجي ٿو ته حضرت صاحب جن سان ان وقت جي ماڻهن جي ڪيڏي نه خوش اعتقادي هئي جو، شريعت ۽ طريقت جي شمع جي چوڌاري پروانن وانگر قرندڙ ۽ ماڪوڙين ۽ مکڙن جي مثل ماکي ۽ کنڊ جي مٿان جمع ٿي ٿيا. اڄ جي ماڻهن ڏانهن نگاهه ڪريو ته ڪيترو نه فرق آهي؟ ببين تفاوت راه از کجا است تا بکجا۔

حضرت شاهه غلام حسن صاحب مجددي رحه جن پنهنجي والد بزرگوار جي انتقال کان بعد تقريبا ٢٧ سال

زنده رهيا ۽ سن ١٢٠۴ ھ ۾ وفات ڪيائون • پنهنجي والد جي قريب مدفون آهن •

حضرت صاحب جن کي ست فرزند هئا ، سنڌ ، لوگر ۽ شبقدر جا سيئي سرهندي حضرات سندن ئي اولاد مان آهن • سڀ کان زياده ڪامل ولي صاحبِ ڪمالات حضرت شاه غلام نبي قدوت الاولياء مشهور ۽ معروف آهن ۽ اسانجا ڏاڏا بزرگوار به پاڻ آهن •

حضرت شاه غلام نبي مجدّديؒ

حضرت شاه غلام نبي رحه ظاهري علم حاصل ڪرڻ کانپوءِ باطني علوم ۽ فيوضات پنهنجي والد بزرگوار (حضرت شاه غلام حسن صاحب) کان حاصل ڪري خلافت ورتائون •

حضرت شاه غلام نبي رحه کي سندن والد کان مليل اجازت نامون (جيڪو پاڻ ڪابل ، غزني ، قنڌار ۽ ترڪستان جي مريدن ڏانهن لکيوائون) جو مضمون هي آهي •

مخفي نماند دراينوقت فرزندی
ارشدی جامع الکمالات
نورچشمی میر غلام نبی که اجازت
نامه چهار طریقه که مراد
نقشبندیه و قادریه وچشتیه
وسهروردیه است بموجب

امرحضرات عالیشان رخصت،
ایں چہار طریقہ دادہ شد، ہر طالب
را کہ ذوق طلب راہ حق باشد
جَلّ وعلا در طریقہ نقشبندیہ و جمیع
طریقہ ہا باشد، مرید شوند کہ بہرہ
خواہند یافت از کمالات حضرات
ایشاں و خوشنودی حضرات عالیشان
خواہد شد الیٰ آخرہٖ)

نوٽ :- اهو اجازت نامون حضرت شاه غلام حسين صاحب جن جو هٿ اکر ۾ آهي. سان گڏ حضراتن جا پيا خط بو خوردار صاحبزاده محمّد ابراهيم جان مجدّدي وٽ ساماره ضلع مير پور خاص ۾ موجود آهن ۰

مَن شاءَ فليرجُع اليه

حضرت صاحب جن سن ١٢٢٦ هه ۾ قندار ۾ انتقال فرمايو ۽ پنهنجي چاچي حضرت شاه غلام حسين صاحب جي پرسان مدفون آهن ۰

حضرت شاه فضل الله مجدّديؒ

حضرت شاه فضل الله رحه جن جي ولادت باسعادت سن ١٧٤ اهه ۾ قندار ۾ ٿي، پاڻ حضرت شاه غلام نبيؒ جا فرزند

رشيد آهن. سندن لکيل ڪتاب "عمدت المقامات" ۾ سندن فضائل ، ڪمالات علمي وعملي ، جذبات قلبي ۽ انوارِ باطني تي شاهد آهي.

پاڻ ظاهري علم حاصل ڪرڻ کانپوءِ پنهنجي والد شاهه غلام نبي مجددي رحه جي حڪم سان حضرت خواجه صفي الله مجددي ڏانهن رجوع ٿي مريد ٿيا. سڄي حياتي پنهنجي مرشد خواجه صفي الله مجددي جي سفر ۽ حضر ۾ خدمت ۾ گذاريائون ۽ وڏين بشارتن کان سرفراز ٿي خلافت جي اجازت حاصل ڪيائون (انهيءَ اجازت نامي جو نقل عمدة المقامات ۾ موجود آهي). پاڻ ٥٣ سالن جي عمر ۾ سن ١٢٢٨ هه ۾ انتقال فرمايائون ۽ حضرت جي صاحب قنڌار واري جي قبرستان ۾ پنهنجي والد شريف جي پير ۾ مدفون آهن.

حضرت شاه عبدالقيوم مجدديؒ

الشيخ الڪامل ، العارف الواصل ، ثاني مجدد حضرت شاهه عبدالقيوم ، حضرت شاهه فضل الله صاحب مجددي ۽ جو فرزند آهي. سندس ولادت سن ١٢١٠ هه قنڌار ۾ ٿي. ظاهري علم وقت جي جيد عالمن کان حاصل ڪري سلوڪ ، طريقت ۽ تربيت باطني پنهنجي والد بزرگوار کان حاصل ڪيائون.

ٻه چار دفعا حج جي سفر دوران سندن گذر سنڌ ۽ بلوچستان مان ٿيو ، جتي تمام گهڻا عالم ۽ فاضل سندن

خدمت ۾ پهچي فيضياب ٿيا

حضرت شاه عبدالقيوم رح جي سوانح عمري ۽ ملفوظات مباركه مرحوم آخوند اُميد علي هالائي هڪ مستقل ڪتاب "قدسيات قيوميه" ۾ لکي آهي (نوٽ هن وقت فقير جي ڪتبخاني ۾ قلمي موجود آهي).

انهيءَ ڪتاب جو ڪجهه مواد فقير پنهنجي ڪتاب مونس المخلصين ۾ به آندو آهي. حضرت صاحب جن سن ١٢٧١ھ قنڌار ۾ وفات ڪئي ۽ پنهنجي والد بزرگوار جي پرسان مدفون آهن.

مرحوم آخوند اُميد علي هالائي جيڪو سندن خاص مريد هو، شعرگوئي ۽ خوشخطي ۾ ممتاز زمانه هو. جنهن حضرت صاحب جن جي وفات جي تاريخ هن مصرعه مان ڪڍي آهي.

بلغ العلیٰ بکماله
سنه ١٢٧١ھ

انهيءَ مصرعه کي آخوند صاحب پنهنجي طويل قصيده ۾ ذڪر ڪيو آهي.

منهنجي والد حضرت قبلا خواجه محمّد حسن جان مجددي رح انهن ٽنهي مذڪوره بالا حضرات جي قبرن جي مٿان سنگ مرمر جا ڪتبا لڳرايا. جن ۾ سندن ولادت ۽ وفات جا سنه لکيل آهن.

حضرت خواجه عبدالرّحمٰن جان مجدّديؒ

حضرت خواجه عبدالقيوم جنجو فرزند حضرت قدوة السالڪين عمدة العارفين مجموعه اخلاق محمدي مخزن اسرار سرمدي حضرت خواجه عبدالرحمان جان مجددّي آهي. جيڪي هن فقير جا ڏاڏا بزرگوار آهن.

حضرت خواجه عبدالرحمان جان مجددّي رحه جسي ولادت باسعادت شهر قندار ۾ سن ١٢٤٤ هه ۾ ٿي. سندن وفات ٽکڙ ضلع حيدرآباد سنڌ ۾ سن ١٣١٥ هه ۾ ٿي ۽ سندن قبر مبارڪ درياهه سنڌ جي ڪناري، گنجي ٽڪر جي دامن ۾ موجود آهي. وقت جي عالمن ۽ فاضلن سندن وفات تي ڪافي قصيدا ۽ تاريخ وارا شعر چيا آهن، جيڪي سندن حيات طيبه متعلق لکيل ڪتاب انيس المريدين ۾ درج ٿيل آهن. جيڪو حضرت صاحب جي سوانح عمري، ملفوظات ۽ ڪرامات تي هڪ جامع ڪتاب آهي. بعض عالمن سندن وفات وسن "غُفرلهٗ" مان ڪڍيو آهي.

حضرت خواجه محمّد حسن جان مجدّديؒ

حضرت خواجه عبدالرحمان مجددّي صاحب جن جا فرزند ارجمند قدوة العلماء وسيلة الغرباء حضرت مرشدي خواجه محمّد حسن جان قدس سره جن آهن. سندن وجود مقدس ڪان هر هڪ واقف آهي، جنهنجي بيان ۽ وضاحت ڪرڻ جي

ضرورت نہ آهي ۔

سندن ولادت باسعادت سن ١٢٧٨ هہ ۾ قنڌار ۾ ٿي ۔ پاڻ پنهنجي خانقاه واقع ٽنڊو سائينداد ضلع حيدر آباد ۾ ٢ ماه رجب سن ١٣٦٥ هجري ۾ هن دار فنا مان انتقال فرمايائون ۔ سندن مزار مقبره شريف ۾ پنهنجي والد بزرگوار سان گڏ آهي ۔

هن فقير (حضرت قبلا شاه آغا) سندن حيات طيبہ تي هڪ جامع ڪتاب مونس المخلصين جي نالي سان لکيو آهي ۔ جنهن ۾ سندن فضائل ڪمالات علمي و عملي مفصل وظائف اخلاق حسنہ جو ذڪر ڪيل آهي ۔

جيئن تہ اڪثر مريد ۽ مخلص اسانجا حضرت صاحب پشاوري ۽ بين اسانجن ڏاڏن جي سلسلي عاليہ جي تاريخ کان نا واقف هئا ، تنهنڪري فقط مختصر تعارف بزرگن جو ڪرايو ويو آهي ۔

حاصل مقصد تہ حضرت جي صاحب شاه غلام محمد پشاوري مجددي منهنجي والد بزرگوار جا پنجان ڏاڏا هئا ۽ سندن فرزند شاه غلام حسن چوٿان ڏاڏا ۽ امام رباني رحہ ڏهين نمبر تي ڏاڏا آهن ۔ قدس سبحانہٗ و تعاليٰ اسرارهم ۔

بندهٔ عشق شدی ترک نسب کن جامی

کہ دریں راه فلاں ابن فلاں چیزے نیست

ترجمه :- محبت ۾ خدا تعاليٰ جو ٻانهو ٿي ۽ پنهنجي حسب ۽ نسب کي وساري ڇڏ ۔ جو ته هن راه ۾ فنا ٿي پڻ فنا ٿي جو ، ڪا به حيثيت نه ٿو رکي ۔

فقط والسلام - ١٨ - ماه مبارڪ ربيع الاول سنه ١٢٧٦ هجري ۔

فقير عبد الله هن تحرير کان حضرت جي صاحب پشاور واري جي قبرستان ۾ فارغ ٿيو ۔

هن مضمون جي پوري ڪرڻ کان پوءِ خيال آيو ته هن رسالي جو نالو مقابر الاولياء رکيو وڃي ۔

گذارش

ايتري مختصر وقت ۾ هن رسالي جو شايع ٿيڻ بہ حضرت صاحب جن(پاڳاره سائين) جي نگاهہ ڪرم ئي آهي ، ورنہ مون جهڙي ڪمعلم ۽ ڪمفهم لاءِ ناممڪن هو تہ صرف ويهن ڏينهن ۾ هڪ رسالو ڇپائي شايع ڪريان ؛

يقينن ، انهي ڪري ۾ ، علمي ، ترتيبي ۽ پروف ريڊنگ جون ڪافي غلطيون رهجي ويون هونديون ۰ قارئين ڪرام کي گذارش آهي تہ ، هن عاجز جي ڪمعلمي ، وقت جي تنگي کي مد نظر رکندي ، عفو ۽ درگذر کان ڪم وٺي ڪوتاهين کي معاف فرمائين ۰

مان جناب صدرالدين شهيد صاحب ، محمد ايا زي پنهن جي ڀاءُ ڊاڪٽر عبدالقادر جو ٿورائتو آهيان ، جن جي ڪوششن ۽ تعاون کانسواءِ هن رسالي جو وقت اندر شايع ٿيڻ اگر ناممڪن نہ هو تہ مشڪل ضرور هو ۰ قارئين ڪرام کي عرض آهي تہ هو پنهنجي دعائن ۾ انهن سڀني کي ياد فرمائين ۽ هن عاجز سان گڏ جن بہ هن رسالي جي اشاعت ۾ حصو ورتو آهي تن کي بہ نہ وسارين ۰

شال الله تعاليٰ ۽ ان جي حبيب (صلي الله عليه وسلم) سان گڏ ، بزرگان دين خصوصن حضرات سلسلہ نقشبنديہ جن جا روح پرفتوح اسان کان راضي هجن ۰ آمين۔

ابو محمد مجددي (غلام اڪبر جتوئي)
٨ - بي ، صديق ڪورٽ باٿ آئلينڊ ـ ڪراچي

١٨ - اڪتوبر ١٩٨٦ع
١٣ صفرالمظفر ١٤٠٧هہ

نذرِ عقیدت

به بسم الله زبان را پاک کرده
زدین شعر را بر عرش برده
نه این عاجز فقط تنهاے گوید

به حمد الله سر خامه گرفته
به اخلاص و محبت سر نوشته
همه دنیا و ما فیہاے گوید

خیال و فکر را پرواز داده
به خدمت مے سپارم این قصیده
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

زمین شده سائینداو امروز
بیامند خاندانش یاد امروز
ازین برکت وقت و شان شاهی

ز آب علم شده آباد امروز
شده پر فرد خرم و شاد امروز
بے آید نوید از مرغ و ماهی

خدا کرده است این احمد امروز
ز رنج و غم شده آزاد امروز
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

دراین تقریب دستار ای ذی شان
به جنت گشته محو سند و نازان
دعاها مے کنند حضرات ایشان

به روح طیبه احمد ایشان
نهایت خرم و خوش شاد و شادان
دعا گوید ترا شاد و شادان

شده تشریف فرما از جهان آن
برایت عمر و جنت و فیض و عرفان
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

ز علمت درگهت معمور گشته
و تاریکی، سیاهی، دور گشته
به وقتِ حضرت دستار بندی

همه خاکِ زمین کافور گشته
ملک و جن و بشر مسرور گشته
میان کائنات آمد شادی

ز نور علم تو، پر نور گشته
کتب در گر تو معمور گشته
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

چو حاصل شد ترا این علم کامل
صبا شاد زده در موی سنبل
چمن گشته زعجب رونق افروز

خس و خاشاک را شد رنگ حاصل
به شبنم شسته قدرت روی سنبل
بے گوید زبان سوسن امروز

قبای شرع پوشیده است برگل
نوای عیش مے آید ز بلبل
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

طلوع آفتاب علم گردید
و ابر لطف و رحمت برما بارید
به اخلاص و محبت هر زبان ما

ضیائی زان شب تاریک درزید
حق آمد زان شده باطل ناپدید
شده است این کلام ورد هر زبان ما

سحاب فیض و برکت برما بارید
منور شده از آن هر قلب و هر دید
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

نمی داند همه او راکث امروز
خوشی است و شادمانی افلاک امروز
اورا حاصل شده لطفِ خدائی

که چون شده مهر، ذره خاک امروز
دل ناپاک شده هم پاک امروز
دعا گوید به صدق و پارسائی

منور شده خس و خاشاک امروز
نصیبش پاک شده تو شاک امروز
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

چو سن "نوده صد و شصت و شش" شد
ربیع الاول مه، با بخت آمد
به جنتِ محو شده نازان و خورسند

نومبر ماه روز هفت خوش شد
و تاریخش سه یا چار و پنج باشد
به یک آواز سال و روز گفتند

و سال "چارده صد و هفت" آمد
شب جمعه و روز جمعه، و باشد
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

ز شغل علم و فیض و برکت الشان
تر و تازه بماند این گلستان
ای فاروقی نسب، ای نقشبندی

بگردد فیض نور هر قلب انسان
ز دل بیرون رود هر رنج و ارمان
مبارک باد این دستار بندی

مدامی باد این آباد گلستان
مدامی شاد ماند هر دل و جان
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

گدائے کوئی تو، عبد العزیز است
شهید ابروئی تو، عبد العزیز است
کرم کن، مهربانی کن، به عالم

فدائے روئی تو، عبد العزیز است
اسیر موئی تو، عبد العزیز است
تو جنت و گنج، بر قیل و قال

خریدار خوئی تو، عبد العزیز است
نگاه سوئی تو، عبد العزیز است
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

دعائی خیر و برکت زود گردد
غم دنیا و دین مفقود گردد
اگر مقبول شد "نذرِ عقیدت"

که حاصل طاعتِ معبود گردد
بلائے بود هم نابود گردد
مرا کافی ست این دین و دولت

به دل عشق خدا، موجود گردد
به آخر عاقبت محمود گردد
مبارک باشد و باشد مبارک
یکے این است دیگر صد مبارک

عبد العزیز ڈوکری والا عزیز